

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Nikola Minkovičová

Náhrada újmy na zdraví způsobené povinným očkováním

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Náhrada újmy na zdraví způsobené povinným očkováním vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 1. srpna 2020

Nikola Minkovičová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce JUDr. Soni Pospíšilové, Ph.D. za vedení diplomové práce a cenné rady, díky kterým jsem tuto práci vytvořila a své milující rodině za podporu při studiu.

Seznam použitých zkratk:

ZNÚ – zákon č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, ve znění pozdějších předpisů

ZOŠ – zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. účinného ke dni 1. ledna 2013

Obsah:

Seznam použitých zkratk:	4
Obsah:	6
Úvod	7
1. Očkování	9
1.1. Prameny právní úpravy	10
2. Terminologie	15
3. Otázka omezení lidských práv v souvislosti s povinným očkováním	19
4. Jednotlivé etapy úpravy odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním	23
4.1. Odpovědnost za újmu na zdraví způsobenou povinným očkováním podle NOZ a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem před účinností ZNÚ	24
4.2. Možnosti náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb.	25
4.3. Diskurz ohledně použitelnosti ZOŠ	33
5. Zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním	37
6. Srovnání etap vývoje právní úpravy náhrady újmy způsobené povinným očkováním	41
Závěr	44
Seznam použitých zdrojů	47
Abstrakt	53
Klíčová slova	54
Abstract	55
Key Words	56

Úvod

Tato diplomová práce zkoumá jednotlivé etapy úpravy odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním v českém prostředí. Aktuálnost tématu je dána skutečností, že se náhradě újmy způsobené povinným očkováním konečně dostalo ukotvení v českém právu v podobě zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, dále “ZNÚ” který nabyl účinnosti 8. dubna 2020. Zákon umožňuje poškozeným subjektům získat přiměřené zadostiučinění v případě, že po provedení povinného očkování dojde ke komplikacím v podobě újmy na zdraví. Zákon spolu s vyhláškou, která bude specifikovat případy, kdy poškozený může náhradu požadovat by měly právní situaci vyjasňovat a předcházet nejistotě. Nyní bude třeba za účelem praktické aplikace ZNÚ sledovat další vývoj a zdali bude ministerstvo otevřeno k doplňování vyhlášky, která slouží ke specifikaci případů, ve kterých bude docházet ke kompenzaci, o případné další zdravotní komplikace.

Diplomová práce si klade za cíl zodpovědět výzkumnou otázku, zda přijetí ZNÚ bylo v českém prostředí nutným krokem k tomu, aby poškození získali efektivní a spravedlivé zadostiučinění nebo by bylo možné na něj dosáhnout skrze předpisy upravující odpovědnost státu za výkon veřejné moci. K zodpovězení této otázky bude rozebrána relevantní judikatura týkající se institutu povinného očkování, právní postavení poskytovatelů zdravotních služeb v minulosti i dnes, nárok poškozených na náhradu újmy, a po kom ji mohou požadovat. Otázky týkající se povinného očkování již byly probírány na půdě Ústavního soudu i Nejvyššího soudu.

Náhrada újmy na zdraví způsobené povinným očkováním stojí na pomezí práva veřejného a soukromého, což je typické pro vztah lékař-pacient.¹ Téma se týká základních lidských práv jako jsou právo na soukromí a rodinný život, právo na vzdělání a právo na zdraví, a nejen proto je předmětem velmi vášnivých diskuzí laické veřejnosti i odborníků. Týká se zájmů starostlivých rodičů, lékařů i farmaceutických firem. Zatímco v rozvojových zemích se děsí rodiče úmrtí novorozeňat (na světě zemře ročně 49 tisíc novorozeňat na tetanus²), v desítky let proočkované společnosti panují “protiočkovací” nálady a mnohdy paranoidní strach z nejrůznějších zdravotních komplikací po podání vakcíny.

V první a druhé kapitole se práce věnuje vysvětlení základních pojmů a jejich právní úpravě, kapitola třetí je věnována otázce omezení základních lidských práv v souvislosti s povinným očkováním, kapitola čtvrtá se zabývá rozбором právní úpravy odškodňování újem způsobených

¹ DOLEŽAL, Jan, KOTULA, Tomáš. Mediace a další vybrané formy mimosoudního řešení sporů ve zdravotnictví, vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva. *Časopis lékařů českých*, roč. 2016, č. 4.

² CHLÍBEK, Roman. Každý rok zemře 49 tisíc novorozeňat na tetanus [online]. *Vakcinace.eu*, 4. ledna 2016 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na: <<https://www.vakcinace.eu/>>.

povinným očkováním, tento rozbor je rozdělen do jednotlivých etap, a to do etapy za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. účinného ke dni 1. ledna 2013, dále jen “OZ”, etapy za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, dále jen “NOZ” a pátá kapitola je věnována poslední etapě - právní úpravě za účinnosti ZNÚ. Poslední kapitola se věnuje srovnání jednotlivých etap.

Jedním z hlavních zdrojů diplomové práce, konkrétně části věnované odpovědnosti státu za újmu na zdraví, je publikace autorů Pavla Matesa a Jakuba Severy Odpovědnost státu za výkon veřejné moci. V práci hojně využívám rovněž publikace z odborných právních časopisů a internetové zdroje. Pro tuto práci dále považuji za stěžejní nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 16/14 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2015, sp. zn. 25 Cdo 3953/2014, které položily stavební kameny ZNÚ, jelikož v nich byla konstatována potřeba takovéto úpravy.

Práce také přináší zamyšlení nad odpověďmi na následující doplňkové otázky. Bude po účinnosti zákona o náhradě újmy postavení poškozených osob lepší, než tomu bylo dříve? Je výslovná úprava institutu odpovědnosti státu za náhradu újmy způsobené povinným očkováním v českém právu krokem vpřed?

V práci používám především metodu deskriptivní, komparativní a analytickou. Metoda deskriptivní je použita při popisu jednotlivých etap právní úpravy náhrady újmy způsobené povinným očkováním a jednotlivých institutů obsažených v ZNÚ. Metodu komparativní jsem pak využila ke srovnání právní úpravy v jednotlivých etapách a metodu analytickou při rozboru právní povahy povinného očkování za použití relevantní odborné literatury a judikatury.

Nejvíce ke vzniku návrhu tohoto zákona zřejmě přispěla judikatura, kdy se jak Nejvyšší, tak Ústavní soud vyslovily pro to, aby byla odpovědnost státu přímo zakotvena, dále tomu přispěl trend, který v Evropě převládá a mluví jednoznačně pro to, aby byla odpovědnost státu pro případy povinného očkování zakotvena.

1. Očkování

Očkování je dnes již tradičním prostředkem boje s infekčními chorobami. Sleduje se jím jak ochrana jednotlivců před konkrétní nemocí, tak posílení kolektivní imunity, tedy vzniku společenství, jehož velká část je imunní vůči konkrétnímu infekčnímu onemocnění. Cílem očkování je zamezení vzniku cest, jimiž by se mohlo konkrétní onemocnění šířit. Vytvoření kolektivní imunity je v souladu se zásadou solidarity v právním státě, kdy ve společnosti s kolektivní imunitou jsou díky vysoké proočkovanosti chráněny i osoby, které by ve společnosti neproočkované pravděpodobně nákaze podlehly, jelikož například kvůli trvalé kontraindikaci nemohou konkrétní očkování podstoupit. Pro různé typy onemocnění, jsou nutné různé míry proočkovanosti obyvatelstva, aby došlo ke vzniku kolektivní imunity. Například u chřipky je to 80 %, zatímco u spalniček celých 97 %. Pokud klesne proočkovanost pod tuto hladinu, hrozí nejen šíření nemoci ale i velice nebezpečné mutace jejich původců.³ Je tedy důležitým zájmem celé společnosti, aby pod tyto hodnoty proočkovanost nepoklesla.

Klady očkování jsou tedy nesporné, ale co zápory? V rámci veřejného diskurzu se hovoří o vzniku autismu u dětí při podání některých vakcín jako o jednom z nejzávažnějších negativních důsledků povinného očkování. Nicméně souvislost podání vakcíny a vzniku tohoto onemocnění nebylo dosud potvrzeno ani vyvráceno. Pacient se nicméně v rámci vyššího dobra při očkování riziku vystavuje, v extrémním případě může jít až o smrt. Mezi zdokumentované komplikace patří encefalopatie (dysfunkce mozku), chronická artritida nebo těžká alergická reakce, tzv. anafylaktický šok. Důvodová zpráva k návrhu ZNÚ⁴ hovoří o 8 případech takových komplikací ročně. Aby se závažným negativním důsledkům očkováním předešlo, osoby, které se mají podrobit očkování jsou v určitých případech povinny podrobit se vyšetření stavu imunity.⁵

³ ŠUSTEK, Petr. Povinné očkování z pohledu soukromého práva: je někdo povinen nahradit případnou újmu na zdraví? *Jurisprudence*, roč. 2017, č. 3, s. 3.

⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním. Dostupné online na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=160764>>.

⁵ Tamtéž.

1.1. Prameny právní úpravy

S právní úpravou související s povinným očkováním a zabývající se preventivní ochranou veřejného zdraví se můžeme setkat na několika úrovních. První z nich je mezinárodní úroveň, kde existují prameny závazné, také “hard law”, a nezávazné “soft law” (doporučující). Závaznými předpisy jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázaná, nezávaznými pak nejrůznější doporučení nebo rezoluce mezinárodních organizací. Takové vydává například World Health Organization – jedna z přidružených agentur OSN. Příkladem je Program Zdraví 2020, koncepční nástroj, který má jako jeden ze svých cílů prevenci infekčních onemocnění, formulován jako cíl č. 7. Programy tohoto typu jsou podkladem pro Českou republiku při snahách o zlepšování veřejného zdraví, konkrétně například při schvalování očkovacího kalendáře.⁶

Mezi závazné mezinárodní smlouvy týkající se povinného očkování patří Úmluva o lidských právech a biomedicině⁷, která se stala součástí českého právního řádu 1. října 2001. Úmluva o biomedicině se skládá ze dvou hlavních částí. První, obecná se týká základních pravidel a druhá, speciální se věnuje vědeckému výzkumu, nových, eticky citlivých medicínských metod. Na druhou část navazuje Dodatkový protokol k úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny a zákazu klonování lidských bytostí.⁸ V čl. 1 Úmluva o biomedicině stanoví, že: “*Smluvní strany budou chránit důstojnost a svébytnost všech lidských bytostí a každému bez diskriminace zaručí úctu k integritě jeho bytosti a ostatní práva a základní svobody při aplikaci biologie a medicíny.*” Smluvními stranami jsou státy, které Úmluvu přijaly, tedy i Česká republika. Dle Sovové⁹ tak smluvní strany přijímají za svou koncepci, že pacient je tím, kdo určuje meze zásahu do své tělesné integrity, i tím, kdo se může domáhat nároku na náhradu v případě, že jeho osobní sféra byla lékařským zákrokem narušena. Dále Úmluva o biomedicině stanoví v článcích 2 a 5, že k provedení jakéhokoliv lékařského zákroku, je třeba svobodný a informovaný souhlas pacienta. Předtím musí být osoba udělující souhlas řádně poučena o účelu a povaze zákroku, jeho důsledcích a rizicích. Důležitý z pohledu povinného očkování je článek 6, v němž je zakotvena ochrana osob neschopných dát souhlas. Podle tohoto článku může být lékařský zákrok proveden na osobě, která není schopna dát k němu souhlas pro nezletilost pouze se svolením jejího zákonného zástupce,

⁶ Zdraví 2020. Ministerstvo zdravotnictví České republiky [online]. Praha 2: Ministerstvo zdravotnictví, 2014 [cit. 2016-10-09]. Dostupné na: <http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zdravi2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html>.

⁷ Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině

⁸ Sdělení č. 97/2001 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Dodatkového protokolu k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí

⁹ Sovová, Olga. *Zdravotnická praxe a právo*. Praha: Leges, 2011. s. 33

úřední osoby či jiné osoby nebo orgánu, které jsou k tomu zmocněny zákonem. Zástupný souhlas lze kdykoliv odvolat, je-li to v nejlepším zájmu dotčené osoby.¹⁰

Dalším mezinárodním pramenem je Evropská úmluva o základních lidských právech a svobodách, kde je v člancích 8 a 9 upraveno právo na respektování soukromého a rodinného života a právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, které se dostává s institutem povinného očkování do kolize.

Mezi další mezinárodní smlouvy patří Pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966), kde je v článku 12 upraveno právo na dosažení nejvyšší možné úrovně fyzického a duševního zdraví. K dosažení tohoto cíle mají státy povinnost přijmout potřebná opatření.¹¹ Ohledně mezinárodní ochrany práv dítěte je potřeba zmínit Deklaraci práv dítěte (1959) a Úmluvu o právech dítěte (1989).

Další úroveň je úroveň ústavní, kde je zakotven pozitivní závazek státu pečovat o zdraví obyvatel (o veřejné zdraví), tato povinnost je dána čl. 31 Listiny základních práv a svobod¹², kde je zakotveno, že každý má právo na ochranu zdraví. V Listině základních práv a svobod jsou zakotveny základní práva a lidské svobody člověka, o které má stát pečovat. S institutem povinného očkování souvisí následující základní práva a svobody: právo na zdraví, na tělesnou integritu, na rodinný život (v této souvislosti právo rodičů rozhodovat o zdraví dítěte ve smyslu Čl. 32 odst. 4 Listiny).

Na zákonné a podzákoné úrovni existuje povinnost jednotlivce podrobit se pravidelnému očkování (tzn. strpět povinné očkování a poskytnout v nutném rozsahu potřebnou součinnost) upravena v § 46 odst. 1 a 2 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, toto ustanovení je provedeno vyhláškou č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem. Je zde specifikováno, proti jakým nemocem mají fyzické osoby povinnost se očkovat. Očkování provádí praktický lékař pro děti a dorost. Vyhláška stanoví očkovací povinnost proti záškrtu, tetanu, dávivému kašli, virové hepatitidě B, Haemophilus influenzae B a dětské obrně v rámci tzv. hexavakcíny. Dále proti zarděnkám, spalničkám a příušnicím. Konkrétní druh a termíny očkování jsou stanoveny pomocí tzv. očkovacího kalendáře obsaženého v této vyhlášce.

Česká republika se s touto právní úpravou řadí ke spíše přísnějším zemím v Evropské unii, ve které neexistuje jednotný přístup k této problematice. Zatímco Rakousko, Kypr, Dánsko, Estonsko, Finsko, Německo, Irsko, Litva, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Španělsko,

¹⁰ Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně

¹¹ Vyhláška č. 120/1976 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

¹² Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění pozdějších předpisů

Švédsko a Velká Británie nemají upravenou očkovací povinnost, zbylé země mají očkovací povinnost stanovenou pro jednu (Belgie) až dvanáct vakcín (Lotyšsko).¹³

Podle vyhlášky č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem, ve znění pozdějších předpisů, dělíme povinné očkování na pravidelné, zvláštní, mimořádné, očkování při úrazech a poraněních a očkování provedené na žádost fyzické osoby (fakultativní očkování). Pravidelná očkování jsou taková očkování, kdy za daných podmínek je ošetřovaný povinen se nechat očkovat. Jde o zásah do základního práva jednotlivce, o zásah do jeho práva na zdraví, hovoří se také o zásahu do jiných základních práv jednotlivce, jako je například právo na sebeurčení.

Dodržování závazků z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazující zajišťuje Evropský soud pro lidská práva.¹⁴ Zdali se jedná o zásah do základních práv dovolený řeší a do konce roku pravděpodobně rozhodne Evropský soud pro lidská práva v případě Pavla Vavříčky a dalších proti České republice, stížnost číslo 47621/13. Evropský soud pro lidská práva je postaven před otázkou, zdali povinné očkování je v pořádku, nebo jde o nepřiměřený zásah do práva na sebeurčení a rodinných práv. Bude zajímavé sledovat, zdali se Evropský soud pro lidská práva vysloví ve prospěch práv a svobod chráněných články 8 a 9 Úmluvy, konkrétně práva na respektování rodinného a soukromého života a svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání a stanoví, že k ochraně veřejného zdraví není nutné přistupovat k tak přísným opatřením jako je povinné očkování, tedy zdali zaujme stejné stanovisko jako European Center for Law and Justice. Důvodem je možnost dosažení stejných výsledků mírnějšími prostředky, což dle této nevládní organizace dokazuje přibližně stejná procentuální proočkovanost ve státech, kde je očkovací povinnost zavedena a ve státech, kde mají rodiče právo odmítnout dát své dítě očkovat, je-li to proti jejich přesvědčení nebo domnívají-li se, že by očkování mohlo být pro dítě nebezpečné.¹⁵

Očkovací povinnost se týká všech fyzických osob, které mají na území České republiky povolen trvalý či přechodný pobyt na dobu delší než 90 dnů s výjimkou osob, u nichž je zjištěna imunita vůči infekci, a osob, které není možné očkovat kvůli jejich zdravotnímu stavu. Kromě toho stát ukládá povinnost aktivní poskytovatelům zdravotních služeb. Povinnost občany očkovat je stanovena v § 45 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví.¹⁶

¹³ PUPPINCK, Grégor. *CAN ONE REFUSE COMPULSORY VACCINATION? THE EUROPEAN COURT WILL SOON DECIDE*. Eclj.org, 20. února 2018 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na: <https://eclj.org/conscientious-objection/echr/refus-de-la-vaccination-obligatoire--la-cour-europenne-tranchera-bientt> >.

¹⁴ KAROLA, Petr. Problematika očkování ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora EU a Ústavního soudu ČR. In ČERVÍNEK, Zdeněk (ed). *Lidská práva v soudní praxi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018, s. 139-161.

¹⁵ ŠUSTEK, Petr. Povinné očkování z pohledu soukromého práva: je někdo povinen nahradit případnou újmu na zdraví? *Jurisprudence*, roč. 2017, č. 3, s. 3.

¹⁶ Zákon č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů

Dle odst. 4 výše uvedeného zákona odpovídá za splnění této povinnosti, jde-li o osobu mladší patnácti let, její zákonný zástupce, pěstoun nebo fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno rozhodnutím soudu do péče. Zákon obsahuje v odst. 3 zprísněný režim u nezletilých fyzických osob, v případě, že taková osoba nebude očkovaná v souladu se zákonem a zároveň nemá zvoleného poskytovatele zdravotních služeb, rozhodne příslušný orgán ochrany veřejného zdraví (hygienická stanice) o povinnosti podrobit se povinnému očkování nebo vyšetření u určeného poskytovatele zdravotních služeb. Jedná se o částečnou ochranu proti neuváženému rozhodování rodičů náležející do laické veřejnosti, které může mít vážné následky. Pokud zákonný zástupce nezletilé osoby nebo jiná osoba odpovídající za splnění očkovací povinnosti svou povinnost porušila, dopustila se přestupku dle § 29 odst. 1, písm. f) zákona č. 200/1990 Sb. dle úpravy účinné do 30. června 2017. Nyní se přestupky na úseku předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a předcházení vzniku jiného ohrožení zdraví nacházejí v zákoně o ochraně veřejného zdraví.¹⁷ Za takovýto přestupek může být uložena pokuta. Pokuta má zajistit, aby došlo k očkování dítěte, má donucovací charakter. Pokuty nebývají ukládány v likvidačních částkách, pohybují v tisících korun – jako v případě pana Vavříčky, kterému byla uložena pokuta ve výši 4000 korun. Dle § 92k odst. 7 písm. d) zákona o ochraně veřejného zdraví je možno za zanedbání povinnosti zákonného zástupce uložit pokutu až 10 000 korun.

Z výše uvedeného vyplývá, že povinné očkování je lékařský zákrok, který je prováděn bez svobodného souhlasu pacienta ve smyslu § 38 odst. 7 zákona o ochraně veřejného zdraví, protože souhlas je sice dán, nicméně pod hrozbou sankce v podobě pokuty, popřípadě sankcí nepřímých jako nepřijetí dítěte do dětské skupiny.¹⁸ Rovněž docházelo k situacím, jak vyplývá ze souhrnné zprávy veřejného ochránce práv¹⁹, kdy bylo zákonným zástupcům vyhrožováno poskytovatelem zdravotních služeb omezením rodičovské odpovědnosti či odebráním dítěte z důvodu nesplnění povinnosti dát dítě mladší patnácti let očkovat. Odebrání dítěte odůvodnil poskytovatel zdravotních služeb zanedbáním péče o dítě, protože jde o nesplnění jedné z povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti. Takový postup není dle veřejného ochránce práv správný, jelikož pro omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti je krom zanedbání péče o dítě ještě zapotřebí, aby takový postup

¹⁷ zákon č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁸ DOUBEK, Pavel. Soulad povinného očkování hexavakcínou s ústavním pořádkem ČR. *Právní rozhledy*, roč. 2015, č. 15-16, s. 541.

¹⁹ Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2002. <http://www.ochrance.cz/> [cit. 25. 1. 2015]. s.

133. Dostupné na:

<http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snmovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2002.pdf>

vyžadoval zájem dítěte.²⁰

²⁰ Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2002. <http://www.ochrance.cz/> [cit. 25. 1. 2015]. s. 133. Dostupné na:
<http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2002.pdf>

2. Terminologie

Klíčovým pojmem pro tuto práci je veřejné zdraví, neboť právě ochrana veřejného zdraví jako důležité hodnoty je důvodem zakotvení institutu povinného očkování v českém právním řádu. Definicí veřejného zdraví určuje zákon č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví.²¹ Ten o veřejném zdraví hovoří jako o zdravotním stavu obyvatelstva a jeho skupin. Důvodová zpráva pak tuto definici rozvádí a uvádí, že zdravotní stav je určován souhrnem přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobem života. Ochrana veřejného zdraví je uskutečňována pomocí činností a opatření k vytváření a ochraně zdravých životních a pracovních podmínek a zabránění šíření infekčních a hromadně se vyskytujících onemocnění, ohrožení zdraví v souvislosti s vykonávanou prací, vzniku nemocí souvisejících s prací a jiných významných poruch zdraví.²²

Ohrožením veřejného zdraví je potom stav, při kterém je obyvatelstvo nebo skupiny obyvatelstva vystaveny nebezpečí, jehož míra zátěže rizikovými faktory přírodních, životních nebo pracovních podmínek překračuje obecně přijatelnou úroveň a představuje významné riziko poškození zdraví.²³ Při nedodržení povinnosti očkování strpět a poskytnout k němu patřičnou součinnost větší skupinou obyvatelstva tak může dojít až k situaci, kterou by bylo možno charakterizovat jako “ohrožení veřejného zdraví”.

Druhým důležitým pojmem jsou pro tuto práci poskytovatelé zdravotních služeb. Specifikaci osob, které jsou poskytovateli zdravotních služeb nalezneme v zákoně o zdravotních službách.²⁴ Tento zákon definuje poskytovatele zdravotních služeb jako osobu, která má oprávnění k poskytování zdravotních služeb podle tohoto zákona. Takovými službami se rozumí nejčastěji poskytování zdravotnické péče zdravotnickými pracovníky, a dále činnosti vykonávané jinými odbornými pracovníky, jsou-li tyto činnosti vykonávány v přímé souvislosti s poskytováním zdravotní péče, konzultační služby, jejichž účelem je posouzení individuálního léčebného postupu, popřípadě navržení jeho změny nebo doplnění, zdravotnická záchranná služba, zdravotnická dopravní služba, a jiné.

Zákon dále v § 2 odst. 4 definuje pojem zdravotní péče, což jsou zdravotní výkony a další činnosti směřující zejména k předcházení, odhalení, odstranění nemoci, ke zlepšení zdravotního stavu a pomoci při reprodukci a porodu. Zdravotní služby jsou dle důvodové zprávy pojem širší a

²¹ § 2 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů.

²² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví, 258/2000 DZ. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70652&pdf=1>

²³ Tamtéž.

²⁴ § 2 odst. 1 a 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů

zahrnují v sobě i zdravotní péči.²⁵ Očkování je tedy zdravotní službou, konkrétně zdravotní péčí, protože se jedná o úkon, který slouží k předcházení nemocí.

Tak jako pro všechny instituty medicínského práva je i pro povinné očkování důležitý pojem postup lege artis. Nejde o pojem použitelný jen pro oblast medicíny, nýbrž i pro výkony jiných povolání, které vyžadují určitý profesionální postup, jde například o advokacii či výkon funkce soudce.²⁶ To, zda lékař postupoval lege artis či ne může mít zásadní dopady do právní sféry jednotlivců mimo jiné spočívající v tom, jaké ustanovení bude na konkrétní případ dopadat a zdali připadá v úvahu zaviněné selhání lékaře. Postupem lege artis se rozumí takový postup lékaře, kdy postupuje v souladu se současnými a dostupnými poznatky lékařské vědy a praxe.²⁷ V souladu s těmito poznatky tak musí být způsob léčení, prevence a diagnostiky.²⁸ Hodnocení probíhá ex ante, tedy podle takových poznatků lékařské vědy a praxe, které zde byly v době lékařova rozhodování.²⁹

Tato diplomová práce se zabývá negativními důsledky povinného očkování spočívajících ve vzniku újmy na zdraví dítěte a její náhrady. Je tedy důležité si vysvětlit podmínky, které musí být splněny, aby měl poškozený nárok na náhradu škody. Pro sjednocení bude v této diplomové práci užito pojmosloví NOZ³⁰ a vysvětleno nejdříve, jak je náhrada škody koncipována dle tohoto zákona. ZNÚ stanoví, že pokud není stanoveno jinak, použije se ve věcech poskytování náhrady újmy způsobené povinným očkováním občanský zákoník.³¹ Pro zlepšení chápání problematiky v kontextu bude v této kapitole také rozebráno, jaké výše náhrady škody mohou být v případě újmy na zdraví a usmrcení v přiznávány.

NOZ pracuje s pojmem újma. Tento pojem zastřešuje jak újmu majetkovou (škoda), tak újmu nemajetkovou – újmu na zdraví, cti apod. Jedním z důvodů, proč je to rozlišováno je, že nemajetkovou újmu je škůdce povinen nahradit dle § 2894 odst. 2 NOZ jen pokud to stanoví zákon.³² Tato diplomová práce bude pracovat s pojmem újma, neb se zabývá jedním z poddruhů nemajetkové újmy, jímž je újma na zdraví. Podle NOZ je škůdce obecně povinen nahradit újmu, kterou způsobí porušením povinnosti, smlouvy nebo porušením dobrých mravů.

Aby vznikl poškozenému nárok na náhradu újmy, musí být přítomno jednání škůdce, následek v podobě vzniku újmy na zdraví, příčinná souvislost mezi jednáním škůdce a vznikem

²⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) Dostupné na:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70663&pdf=1> >.

²⁶ SOKOL, T. Lege artis, známý pojem neznámého obsahu. *Právní rádce*, roč. 2010, č. 4.

²⁷ ŽDÁREK, Roman, TĚŠINOVÁ, Jolana a kol. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 25.

²⁸ ŠTEJTROVÁ, Kateřina. Pojem "lege artis" a trestní odpovědnost v medicíně. *Trestněprávní revue*, roč. 2013, č. 6, s. 135

²⁹ ŽDÁREK, Roman, TĚŠINOVÁ, Jolana a kol. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 25.

³⁰ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³¹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³² VLKOVÁ, Jana. *Náhrada škody* [online]. Epravo.cz, 18. září 2014 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-skody-95359.html> >.

újmou na zdraví. Příčinná souvislost se posuzuje pomocí tzv. *conditio sine qua non* neboli “teorie nutné podmínky”. Teorie nutné podmínky pomáhá v soudní praxi určit, zda existuje faktický vztah mezi příčinou (jednáním, událostí) a následkem.³³ Někteří autoři hovoří o tom, že soudce při zkoumání jednání škůdce při soudním přezkumu využívá testů. Pomocí testů, jak popisuje ve své publikaci *Philosophical foundations of tort law*³⁴ Owen, je možné často vyvodit, která z okolností je pro vznik následku relevantní. Test *conditio sine qua non* (but-for test), užije soudce, hledá-li odpověď na otázku, co zapříčinilo vznik újmy nebo způsobilo-li konkrétní jednání škůdce vznik újmy.

Conditio sine qua non je podmínka bez níž by následek nenastal. Zjišťuje, zda-li existuje příčinná souvislost mezi jednáním a následkem, pokládá si otázku, zdali by nastal následek i v případě, že by jednání absentovalo. Je-li odpověď na tuto otázku kladná, jednání není nutnou podmínkou.³⁵ Aplikuje-li se teorie nutné podmínky na situaci, při níž se pacient dožaduje náhrady újmy na zdraví způsobené povinným očkováním, proběhlé očkování musí být v příčinné souvislosti s výskytem zdravotní komplikace a musí také jít o tzv. nutnou podmínku.

Ohledně náhrady újmy na zdraví, je třeba určit charakter náhrady a případně výši této náhrady. Co se týče charakteru náhrady občanský zákoník zavádí pravidlo, že primárně se nahrazuje uvedením do původního stavu – tzv. *restitutio in integrum*, a až sekundárně nastupuje náhrada v penězích.³⁶ Ohledně určení výše náhrady se rozlišuje, zda se nahrazuje újma na zdraví nebo usmrcení. V případě újmy na zdraví se v soudní praxi používá Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, která byla přijata a publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 63/2014 (dále jen „Metodika“), tato stanovuje návod, jak určit výši náhrady újmy na zdraví. O případech usmrcení však metodika mlčí, je na diskreci soudců, aby určili spravedlivou náhradu. Metodiku je v těchto případech možno použít jako vodítko, kdy stanoví, jaká náhrada náleží v případě absolutního vyřazení ze společenského života. Dle metodiky náhrada za ztížení společenského uplatnění může dosáhnout v některých případech až 10 milionů korun, a to vedlo některé soudy nižších stupňů k úvaze, že by se takto dala chápat hodnota lidského života. Tento závěr však není správný, a to mimo jiné také proto, že každý ve svém společenském, a hlavně profesním životě přináší jiný finanční přínos a tuto částku je nutno chápat jako horní hranici částky, která může být přiznána jako náhrada společenského uplatnění. Toto tvrzení je možno podložit rovněž tím, jakou částku přiznávají jako odškodnění za usmrcení jiné právní předpisy. Občanský zákoník z roku 1964 stanovil v § 444 odst. 3 paušální výši náhrady 240 000 Kč manželovi, dítěti,

³³ DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínské spory*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 60.

³⁴ OWEN, David G. a kol. *Philosophical foundations of tort law*. Oxford: Clarendon Press, 1997. s. 176.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ VLKOVÁ, Jana. *Náhrada škody* [online]. Epravo.cz, 18. září 2014 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-skody-95359.html>>.

rodiči a každé další blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrčeným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, resp. 175 000 Kč sourozenci, podle zákoníku práce činila výše náhrady 240 000 Kč, podle § 109 zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, činila výše náhrady 200 000 Kč a podle zák. č. 221/1999 Sb., o vojácích, 240 000 Kč.³⁷

Dle Nejvyššího soudu jsou tyto částky orientační a díky zavedení koncepce volného uvážení soudců tak fungují jako čistě orientační, jelikož o tom, jaká bude konečná výše náhrady újmy rozhoduje soudce, a ten se jich nemusí striktně držet.³⁸ Dle Ústavního soudu se pak soudce při provádění úvahy řídí okolnostmi případu a rovněž tím, že částka, která má být přiznána nesmí být pro škůdce likvidační. Dle Paveleka³⁹ v souladu s názorem Nejvyššího soudu⁴⁰ náhrada škody v penězích (pekuniární kondemnace) nefunguje jako prostředek sankční a měla by se pohybovat zhruba do částky 1 milionu.⁴¹ S tímto se nemohu ztotožnit, neboť se domnívám, že v odůvodněných případech by náhrada újmy mohla mnohonásobně přesahovat milion korun, neboť psychická újma, kterou utrpí rodič dítěte (podobně i v jiných příbuzenských vztazích), při úmrtí tohoto dítěte je v četných případech nevratná. Proto pokud škůdce disponuje značným majetkem, bylo by dle mého možné mu, s přihlédnutím k jeho majetkovým poměrům uložit náhradu škody i mnohonásobně vyšší než je jeden milion korun.

³⁷PAVELEK, Ondřej. Náhrada nemajetkové újmy při usmrcení. *Bulletin advokacie*, roč. 2017, č. 12, s. 31.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015

³⁹ PAVELEK, Ondřej. Náhrada nemajetkové újmy při usmrcení. *Bulletin advokacie*, roč. 2017, č. 12, s. 31.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015

⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14

3. Otázka omezení lidských práv v souvislosti s povinným očkováním

Kapitola je pro tuto práci důležitá z toho důvodu, že Ústavní soud právě ve svých rozhodnutích, které se týkaly lidských práv opakovaně nabádal zákonodárce k tomu, aby se k problému postavil čelem a upravil povinnost státu nahradit újmu způsobenou povinným očkováním, na kterou se tato práce zaměřuje a vyslovuje se k otázce, kdo by měl za újmu způsobenou povinným očkováním nést odpovědnost.

V souvislosti s povinným očkováním bývají ze strany rodičů napadány (především u správních soudů) dva právní následky nesplnění zákonné očkovací povinnosti. Jde o uložení pokuty při nesplnění očkovací povinnosti u dětí, které postihuje zákonný zástupce dětí do 15 let věku, kteří své potomky odmítnou dát očkovat, a situace, kdy předškolní zařízení (nyní dětská skupina, kde není povinná účast⁴²) odmítnou přijetí dítěte z důvodu, že není očkováno, přičemž zde neexistuje žádná z výjimek (imunita, kontraindikace), která by možnost odmítnutí očkování ospravedlňovala.

V případě, že zákonní zástupci své dítě očkovat nenechají, dopouštějí se přestupku na úseku předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a předcházení vzniku ohrožení zdraví dle § 92k odst. 6 písm. b zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. § 50 tohoto zákona pak stanoví, že poskytovatel péče o dítě v dětské skupině, a dále právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba, která provozuje v provozovně živnost nebo v případě právnické osoby též jinou činnost, v jejíž náplni je péče o děti do 3 let nebo mateřská škola, s výjimkou zařízení uvedených v § 46 odst. 4 věta druhá a zařízení, do nichž je docházka povinná, může přijmout pouze dítě, které se podrobilo stanoveným pravidelným očkováním, má doklad, že je proti nákaze imunní nebo se nemůže očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci.⁴³ V opačném případě takové dítě výše zmíněný subjekt nemůže přijmout.

Pro „očkovací spory“ byl zásadní rok 2015, kdy Ústavní soud vydal hned dva důležité nálezy. Ústavní soud v nich posuzoval návrhy na zrušení zákonných ustanovení týkající se povinného očkování, a to § 46 zákona o ochraně veřejného zdraví⁴⁴ a § 29 odst. 1 písm. f) zákona o přestupcích.⁴⁵ Zmiňované ustanovení zákona o ochraně veřejného zdraví stanovuje přímo povinnost pro povinné subjekty podrobit se či podrobit své dítě, jde-li o jeho zákonný zástupce, povinnému očkování za splnění stanovených podmínek. Ustanovení zákona o přestupcích naproti

⁴² § 50 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

⁴³ § 50 zákon č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ zákon č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění zákona č. 65/2017 Sb.

tomu upravuje, za jakých podmínek nedodržení této povinnosti zakládá odpovědnost za přestupek. Nález Ústavního soudu je stále relevantní pro aktuální právní situaci, třebaže úprava zmiňovaného přestupku je nyní obsažena v zákoně o ochraně veřejného zdraví. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích byl zrušen a právní úprava přestupků je nyní obsažena v zákoně č. 250/2016 Sb., zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. V tomto zákoně již přestupky na úseku předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a předcházení vzniku ohrožení zdraví obsaženy nejsou.

První nález Ústavního soudu z roku 2015 se týkal uložení pokut rodičům, kteří nenechali své dítě v rozporu se zákonem očkovat. Očkování u ošetřujícího lékaře pediatra odmítli. Jedná se o nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 19/14. Ve správním řízení byly rodičům uloženy Krajskou hygienickou stanicí pokuty za přestupek dle § 29 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve výši 6000 korun každému z rodičů. Rodiče se proti rozhodnutí o uložení pokuty odvolali, odvoláním se zabývalo Ministerstvo zdravotnictví, které rozhodnutím ze dne 13. srpna 2009 pokutu snížilo na 4000 korun, a následně Městský soud v Praze, který jejich žalobnímu návrhu na zrušení rozhodnutí Ministerstva vyhověl a rozhodnutí zrušil. Rozhodnutí Městského soudu v Praze však bylo zrušeno Nejvyšším správním soudem. Po neúspěchu s kasační stížností se rodiče obrátili na Ústavní soud. Podali ústavní stížnost a spolu s ní požadovali zrušení výše zmíněných dvou ustanovení.⁴⁶

Stěžovatelé namítali, že meze základních práv a svobod mohou být upraveny pouze zákonem, což je stanoveno v čl. 4 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jedná se o tzv. výhradu zákona, přičemž podle jejich názoru musí zákon upravit minimálně seznam nemocí, proti kterým jsou občané ČR povinni nechat se očkovat, a také lhůtu pro splnění této povinnosti. Nelíbí se jim, že detaily obecně stanovené očkovací povinnosti dále řeší již jen prováděcí předpisy a v konečném důsledku tak základní práva nejsou omezena zákonem, nýbrž prováděcím předpisem. Nabízí se zde také podotknout, že podobná situace nastává u ZNÚ, kdy detaily rovněž budou specifikovány vyhláškou Ministerstva zdravotnictví. Půjde konkrétně o vyhlášku ministerstva zdravotnictví stanovující, které negativní důsledky očkování mohou být přímo uplatňovány jako nárok na náhradu škody u tohoto ministerstva. Můžeme tedy do budoucna rovněž počítat s nevolí občanů brojící proti dalšímu zásahu do práv pouze na základě prováděcího právního předpisu? Domnívám se, že ano, jedná se o podobný princip právní úpravy spočívající v tom, že je podstatná část právní úpravy upravena prováděcím předpisem jako v případě vyhlášky č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem, a může mnohé inspirovat k argumentaci výhradou zákona. U vyhlášky k ZNÚ, která ještě nebyla vydána, nicméně nejde o specifikaci zásahu státu do základních práv a svobod, nýbrž o odškodňování těchto zásahů, takže se domnívám, že jim soud při výběru této

⁴⁶ UŘÍČAŘ, Miroslav. Je povinné očkování nezbytné? *Rodinné listy*, 2015, roč. ,č. 4, s. 14.

argumentace nedá za pravdu.

Dále stěžovatelé namítali, že pochybují, že je v demokratické společnosti povinné očkování prostředkem nezbytným, a toto své tvrzení opírali o skutečnost, že ne ve všech demokratických státech je povinné očkování zavedeno. Je tomu tak například v Německu, kde může být ve speciálních situacích, kdy hrozí nebezpečí, očkování nařízeno, avšak za normálního stavu nic jako povinné očkování neexistuje.⁴⁷ Podle stěžovatelů není povinné očkování ani prostředkem v zájmu ochrany veřejného zdraví. Tento názor se mi zdá být dosti nelogickým, neboť je povinné očkování tradičním prostředkem prevence šíření nakažlivých nemocí a od jeho zavedení je společnost více méně chráněna před jejich masivním rozšířením. Stěžovatelé namítají rozpor právní úpravy povinného očkování se základními právy na nedotknutelnost osoby, jejího soukromí a na ochranu zdraví, zásah do základních práv jednotlivců je flagrantní už jen z toho důvodu, namítají stěžovatelé, že stát nepřebírá žádnou odpovědnost za případné vedlejší účinky očkování.⁴⁸ Možnost nastoupení vedlejších účinků u takového zásahu jako je očkování se zdá být velmi pravděpodobná, očkování se týká malých dětí, které ještě nemají silně vyvinutou obranyschopnost. Další problém spatřovali v tom, že přístup rodičů k očkování dětí je otázkou vnitřního přesvědčení rodičů, na které mají rodiče ústavně garantované právo.

V této věci se vyjádřila Veřejná ochránkyně práv spíše ve prospěch stěžovatelů, kdy podotkl, že zrušení očkovací povinnosti v zákoně o ochraně veřejného zdraví by „nutně nepředstavovalo zpochybnění systému povinného očkování v České republice“⁴⁹.

Nicméně Ústavní soud se vyslovil celkem jasně pro zachování povinného očkování a návrh na zrušení ustanovení § 46 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, a na zrušení ustanovení § 29 odst. 1 písm. f) zákona České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zamítl. Ústavní soud souhlasí, že je základním právem rodičů autonomie rozhodování o svých dětech, a jako takové je chráněno, nicméně jako takové je taky způsobilé být v odůvodněných případech omezeno. Namítaná ustanovení mají svůj jasný účel, který spočívá v ochraně veřejné bezpečnosti, zdraví, práv a svobod druhých a jako taková mají v právním řádu demokratické společnosti jistě své místo.

Z pohledu této práce je důležitý názor Ústavního soudu, který se vyslovil v tomto nálezu k otázce (ne)odpovědnosti státu za vedlejší účinky způsobené povinným očkováním. Ústavní soud se vyjádřil, že v případech, kdy stát ukládá určitou povinnost, byť za sebebohulibějším účelem, musí rovněž přemýšlet dopředu a domýšlet možné negativní důsledky výkonu této povinnosti. Ústavní

⁴⁷ Rešerše analytického odboru Ústavního soudu A 27/2014/LD.

⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 27. ledna 2015, sp. zn. Pl. ÚS 19/14, UŘIČAŘ, Miroslav. Je povinné očkování nezbytné? *Rodinné listy*, 2015, roč. ,č. 4, s. 14

⁴⁹ Stanovisko Veřejné ochránkyně práv z 19. srpna 2014, sp. zn. 19/2014/SZD/MP.

soud tak vyzval legislativu, aby zvažila doplnění právní regulace institutu povinného očkování o úpravu odpovědnosti státu za eventuální poškození zdraví.⁵⁰ Tento svůj názor zopakoval Ústavní soud ve svém nálezu dne 22. prosince 2015⁵¹, kdy rovněž upozornil na to, že regulace odpovědnosti státu za újmu způsobenou povinným očkováním je úkolem, jehož se nelze ve světle lidskoprávních standardů zříci.

Je tedy jasné, že Ústavní soud není nakloněn zrušení institutu povinného očkování, naopak sděluje, že jeho existence je důležitou součástí civilizované společnosti a bezpečného života v ní, a jako prostředek ochrany veřejného zdraví musí být povinné očkování zachováno. Napadaná ustanovení tak zrušena nebyla. K otázce možnosti omezení základních práv jen zákonem se Ústavní soud vyjádřil již dříve v nálezu ze dne 16. října 2001 sp. zn. Pl. ÚS 5/01, kdy stanovil, že postačí, pokud podzákonný předpis konkretizuje zákonem stanovené omezení, které je v zákoně stanoveno v obecných rysech, a to na základě výslovného zákonného zmocnění. Pokud by bylo potřeba stanovit jakoukoliv povinnost přímo zákonem, vedlo by to k popření smyslu sekundární normotvorby.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. ledna 2015, sp. zn. Pl. ÚS 19/14

⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015, sp. zn. I.ÚS 1253/14

4. Jednotlivé etapy úpravy odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním

Za účinnosti OZ se pro kompenzaci újmy na zdraví vzniklé povinným očkováním užívalo v souladu s judikaturou ustanovení § 421a OZ. Jedná se o zvláštní odpovědnostní skutkovou podstatu velice přísnou, která stanovuje absolutní objektivní odpovědnost bez možnosti liberace. Tato odpovědnost se označuje jako škoda způsobená okolnostmi a významně rozšiřuje odpovědnost subjektů, na než dopadá. Jedná se o přísné ustanovení dopadající na osoby plnící závazek a stanoví, že: *“Každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito”*⁵², s dovětkem, že této odpovědnosti se není možno zprostit. Záměr zákonodárce pro užití na situace z lékařského prostředí je specifikován v odst. 2, kde se stanoví, že odpovědnost dle odstavce 1. se vztahuje na poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb. Za vznikem škody mohou stát například okolnosti vyplývající z vad přístroje například injekční stříkačky či rentgenového přístroje. Není však rozhodné, jak předvídatelné či jak často opakující se takové závady jsou. Jde o typický příklad odpovědnosti za riziko, kdy subjekt bude odpovědný i v případě, že látka nebo přístroj vyvolaly účinky, ke kterým obvykle nedochází. Může jít i o alergickou reakci, která byla způsobena aplikací látky.⁵³ Právní úprava nenabízela žádné možnosti, jak se odpovědnosti zprostit. Pokud tedy poskytovatel zdravotních služeb tvrdil, že učinil vše, co bylo v jeho silách a postupoval lege artis, stále za újmu na zdraví odpovídal.⁵⁴ Toto ustanovení nedopadalo na situace, kdy lékař při provádění lékařského zákroku pochybil.

Pro vznik odpovědnosti poskytovatele zdravotních služeb muselo být splněno následující: vznik škody a její původ v povaze přístroje nebo v povaze jiné věci, již bylo při plnění závazku použito, kritérium příčinné souvislosti mezi škodou a povahou přístroje či jiné věci, již bylo při plnění závazku použito. Odpovědným subjektem je zde osoba, která při plnění závazku použila konkrétní přístroj nebo věc. Subjekt tak odpovídá jak za vady použité věci, tak za konsekvence, které vznikly použitím věci bezvadné. Pro určení odpovědnosti je stěžejní, zda nastalá újma měla původ v povaze použité věci, nezáleží na tom, zda tato újma nastala poprvé či nastává zcela běžně a je předvídatelná.

K demonstraci přísnosti této skutkové podstaty slouží následující příklad. Za škodu způsobenou použitým přístrojem odpovídá, ten, kdo jím plní závazek i v případě, že újma je způsobena přerušením elektrické energie do tohoto přístroje (výpadek elektrické energie). Dle

⁵² § 421a zákon ač. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. účinného ke dni 1. ledna 2013

⁵³ BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Nábrada škody v občanském, obchodním, správním a pracovním právu*. Praha: Linde, 1995. 407 s.

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky sp. zn. 2 Cz28/1972 NS ČSR

komentáře je subjekt odpovědný nezávisle na tom, zdali se o způsobené možné újme v důsledku použité věci dopředu ví jako o možném riziku.⁵⁵

I v případě, kdy subjekt plní všechny zákonné povinnosti, může odpovídat. Kladu si otázku, jaký byl záměr zákonodárce při zakotvení této skutkové podstaty, neb je obtížně představit si její spravedlivou aplikaci. Komentář k občanskému zákoníku explicitně stanoví, že odpovědnost vzniká, i když je postupováno v souladu se všemi návody, zásadami bezpečnosti, postupem lege artis. Pakliže lékař nepostupuje lege artis, bude odpovídat dle jiného ustanovení, a to dle § 420 OZ, protože § 421a OZ dopadá jen na situace, kdy nedojde k porušení právní povinnosti.⁵⁶ Z důvodu nepřiměřené přísnosti tato skutková podstata nebyla převzata do občanského zákoníku, zákona č. 89/2012 Sb.

4.1. Odpovědnost za újmu na zdraví způsobenou povinným očkováním podle NOZ a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem před účinností ZNÚ

V etapě před účinností ZNÚ je dána účinnost NOZ a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem⁵⁷, dále jen “ZOŠ”. NOZ na případy újmy způsobené správně aplikovaným povinným očkováním nepamatoval.

NOZ v mnohých případech medicínských sporů zlepšuje postavení poškozených pacientů, jde například o prodloužení subjektivních promlčecích lhůt, zrušení paušálních částek za náhradu nemajetkové újmy pozůstalým, novou koncepci stanovení výše zadostiučinění nebo zakotvení smluvního základu poskytování služeb.⁵⁸ V situacích, kdy dojde ke vzniku újmy na zdraví bez pochybení lékaře nebo vady aplikované látky však NOZ nenabízí žádná řešení.

Na vznik újmy na zdraví způsobené poskytováním zdravotních služeb dopadá ustanovení § 2936 a násl. NOZ. Jedná se o odpovědnost objektivní a dopadá na situace, kdy ten, kdo má něco

⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 2296 s.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ DOLEŽAL, Jan, KOTULA, Tomáš. Mediace a další vybrané formy mimosoudního řešení sporů ve zdravotnictví, vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva. *Časopis lékařů českých, roč. 2016, č. 4.*

druhému plnit, použil při plnění vadnou věc. Toto ustanovení zákonodárce zakomponoval právě s ohledem na zdravotnické, biologické, veterinární a jiné služby. Nedopadá však na situace, kdy použitá látka, ať už lék nebo vakcína, je zcela v souladu s tím, co si strany o látce dohodly (má požadované vlastnosti), a rovněž nedopadá na vedlejší účinky, které jsou jasně vyjádřeny v příbalovém letáku a pacient se s nimi mohl seznámit. V souvislosti s povinným očkováním uvádím k zamyšlení, že pokud si ošetřovaný přečte, že konkrétní vakcína má stanovené vedlejší účinky, které se mu nelíbí a bojí se jich, stejně se nemůže ve shodě se zásadou autonomie vůle rozhodnout, že se nenechá očkovat. Skutečnost, že neexistovalo ustanovení regulující případy, kdy v rozporu s očekáváním lékaře (a jeho postupu *lege artis*) dojde k újmě na zdraví aplikováním konkrétní látky, byla určitým nedostatkem nové občanskoprávní úpravy.

4.2. Možnosti náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb.

Východiskem odpovědnosti státu za výkon veřejné moci je čl. 36 odst. 3 a 4 Listiny základních práv a svobod, dále jen "Listina", který stanoví, že každý má právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, dle Pítrové se jedná o jeden ze základních pilířů právního státu.⁵⁹ Charakter práva na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem je komplikovaný a vedou se debaty o tom, zdali jde o právo povahou veřejné subjektivní nebo soukromé subjektivní.⁶⁰

Protože je Listina nadřazena zákonným předpisům, objevují se názory, že ZOŠ je pouze jednou z konkretizací práva na náhradu škody. Ústavní soud se přiklonil k přímé aplikovatelnosti Listiny, když stanovil, že je možné, aby bylo poškozenému přiznáno právo na náhradu škody i pokud jde o případ, na který ZOŠ nepamatuje.⁶¹ Ústavní soud zdůraznil, že v případech odpovědnosti státu za škodu způsobenou výkonem veřejné moci je třeba vracet se více do práva ústavního a uplatňovat ústavní zásady, které se týkají veřejného práva,⁶² a to i přesto, že, český, respektive kontinentální právní systém není založen na precedentech.⁶³ Tyto závěry judikatury by mohly pomoci některým poškozeným, zvláště poškozeným, kteří utrpěli újmu na zdraví během "hluchého" období úpravy odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním za

⁵⁹ PÍTROVÁ, Lenka. Několik poznámek k náhradě škody způsobené výkonem veřejné moci. *Právní rozhledy*, roč. 2017, č. 22, s. 788.

⁶⁰ MATES, Pavel, SEVERA, Jakub. *Odpovědnost státu za výkon veřejné moci*. Praha: Leges 2014, s. 11-12.

⁶¹ MATES, Pavel, SEVERA, Jakub. *Odpovědnost státu za výkon veřejné moci*. Praha: Leges, 2014, s. 40.

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2007, sp. Zn. IV. ÚSS 642/05

⁶³ URČIČAŘ, Miroslav. Povinné očkování: Dokud nemoci nezmizí... [online]. *Ceskapozice.lidovky.cz*, 15. dubna 2014 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na: <http://ceskapozice.lidovky.cz/tema/povinne-ockovani-dokud-nemoci-nezmizeji.A140328_141145_pozice_139605>.

účinnosti NOZ před účinností ZNÚ, a to v tom smyslu, že ačkoliv by byl ZOŠ nepoužitelný, pokud by byl výkon povinného očkování podřazen pod výkon veřejné moci, náhrady újmy by mohlo být dosaženo přímo skrze ustanovení Listiny. Doposud se tak nicméně nestalo. Použitelnost přímo ZOŠ na případy vzniku újmy na zdraví po aplikaci očkovací látky byla v české judikatuře zkoumána v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 25 Cdo 3953/2014, který bude rozebrán níže.

Určujeme-li, kdy nastupuje odpovědnost státu, je důležité pochopit obsah pojmu veřejná moc. Veřejnou moc definoval Ústavní soud⁶⁴ jako takovou moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, nerozhodno, zda přímo či zprostředkovaně. Klíčovým je zde sousloví autoritativně rozhoduje. Sloveso rozhodovat v sobě krystalizuje v obecném slova smyslu vyloučení možnosti konkrétního subjektu určovat sám či svými činy svou budoucnost nebo ji alespoň ovlivňovat v souladu se svými názory a cíli, kterých chce dosáhnout. Rozhodnutí ve správním řízení, tak jak je nazíráno ve smyslu správního řádu je popsáno níže.

Odpovědnost dle ZOŠ není omezena pouze na škodu, kterou způsobily státní orgány. Škodu mohly způsobit i jiné fyzické nebo právnické osoby, kterým byla veřejná moc svěřena, pokud škodu způsobily při výkonu státní správy. Typově se jedná o odpovědnost objektivní absolutní, není možno se jí zprostit. Subsidiárně platí pro právní vztahy upravené v ZOŠ občanský zákoník.

Existuje celá řada důvodů, proč by za újmu způsobenou povinným očkováním měl být odpovědný stát. Zprvée očkování plní svou povinnost pramenící z veřejného práva. Autonomie vůle je zde potlačena do takové míry, že se redukuje na možnost ošetřovaného zvolit si konkrétního poskytovatele zdravotních služeb. Poskytovatelé zdravotních služeb zde vystupují jako subjekt, jehož prostřednictvím stát dosahuje cílů politiky ochrany veřejného zdraví.

Nemůže-li si ani poskytovatel zdravotních služeb ani pacient vybrat své vlastní jednání, poskytovatelé vykonávají, dle mého názoru, přeneseně veřejnou moc, a lze se proto domnívat, že výkon povinného očkování má povahu výkonu veřejné moci.

Výše bylo vymezeno, že stát odpovídá za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu veřejné moci. Správní rozhodnutí je akt orgánu veřejné moci, kterým jsou potvrzovány, zakládány, měněny nebo rušeny práva a povinnosti. Pod pojmem správní rozhodnutí tak chápeme akt, který je jednou z forem činnosti veřejné správy, kdy správní orgán autoritativně upravuje práva a povinnosti individuálně určených adresátů. Takové vrchnostenské rozhodnutí je možno vydat jen na základě zákona a použije se na něj subsidiárně správní řád.⁶⁵

Existuje jen jeden případ, kdy může k zdravotním komplikacím docházet v (nepřímém)

⁶⁴ Usnesení Ústavního soudu ČSFR dne 9. června 1992, sp. zn. I. ÚS 191/92

⁶⁵ POUPEROVÁ, Olga. Rozhodnutí správního orgánu a jeho platnost. *Správní právo*, roč. 2018, č. 8, s. 510

důsledku takového rozhodnutí, tento případ je upraven v § 46 odst. 3 zákona o ochraně veřejného zdraví, kde se stanoví, že: *“Zjistí-li příslušný orgán ochrany veřejného zdraví, že se nezletilá fyzická osoba nepodrobila očkování nebo vyšetření podle odstavce 2, a jde-li o nezletilou fyzickou osobu, která nemá zvoleného poskytovatele zdravotních služeb v oboru praktické lékařství pro děti a dorost, stanoví jí rozhodnutím povinnost podrobit se tomuto očkování nebo vyšetření u určeného poskytovatele zdravotních služeb”*⁶⁶. Jedná se o rozhodnutí z části deklaratorní, protože potvrzuje povinnost fyzické osoby, z části konstitutivní, protože zakládá povinnost konkrétnímu poskytovateli zdravotních služeb.

Z výše uvedeného plyne, že došlo-li by pak v důsledku takového rozhodnutí k újmě na zdraví, a toto rozhodnutí nebylo správné, stát by byl odpovědný za újmu způsobenou takovým rozhodnutím. Nejedná se však o případ typický a jednalo by se tak o velkou shodu náhod, kdyby ke komplikacím, ke kterým dochází zhruba v 8 případech ročně došlo zrovna po vydání rozhodnutí příslušným orgánem ochrany veřejného zdraví a zároveň za splnění podmínek, že zákonný zástupce nedá své dítě očkovat a zároveň toto dítě nemá zvoleného poskytovatele zdravotních služeb. Pokud by pouze v těchto situacích docházelo k odškodňování poškozených, docházelo by ke zvýhodňování paradoxně těch poškozených, jejichž zákonní zástupci neplnili svou zákonnou povinnost, dítě nenechali v souladu se zákonem očkovat a rozhodnutím Krajské hygienické stanice jim byla povinnost deklarována a určen pediatr, který povinné očkování provede. Jen tito by dosáhli na odškodnění náhrady újmy způsobené povinným očkováním přes ZOŠ, jelikož by jim újma vznikla na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci. Mohlo by tomu tak být dle mého názoru například v případě, kdy by Krajská hygienická stanice vydala rozhodnutí, aniž by znala kompletní zdravotní stav dítěte, jehož povinné očkování by se jednalo.

V ZOŠ je stanoveno, že za škodu způsobenou úředními osobami odpovídá stát v případech, kde jim státní správa byla svěřena zákonem nebo na základě zákona. Výslovně je státní správa svěřena například řediteli školy⁶⁷ nebo lesní stráž⁶⁸, navíc zákon přímo zakotví odpovědnost státu za škodu, kterou lesní stráž způsobí při plnění svých úkolů. Je však možné, aby byla státní správa svěřena subjektům odlišným od států bez toho, aniž by to určovalo výslovně konkrétní zákonné ustanovení? Ačkoliv je analogii ve veřejném právu třeba užívat umírněně, považuje se obecně za přijatelné používat analogii ve prospěch adresáta.

A jak by se situace dala řešit bez užití analogie? Dobrou inspirací by mohla být dle mého názoru úprava rybářské stráže. U rybářské stráže zákonné ustanovení přenáší státní moc na tuto

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ § 165 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ § 39a zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů

stráž nenajdeme. § 18 zákona o rybářství⁶⁹ stanoví, že za škodu způsobenou rybářskou stráží odpovídá stát. Podobným způsobem by se dala řešit situace s poskytovateli zdravotních služeb. Do zákona o ochraně veřejného zdraví by bylo možno pouze přidat paragraf stanovující, že za škodu způsobenou povinným očkováním nese odpovědnost stát a nebylo by tak nutné přijímat celý nový právní předpis.

Možnost upravit odpovědnost státu za výkon povinného očkování podobným způsobem jako je tomu v zákoně o rybářství vidím v tom, že rybářská stráž a její činnost vykazuje některé podobné znaky jako poskytovatel zdravotních služeb. V obou případech jde o fyzické osoby, které plní zákonem stanovené úkoly mající zákonem stanovené povinnosti.

Jsou zde však i rozdíly, jedním z nich je způsob ustavení rybářské stráže, který je stanoven v § 14 odst. 1 zákona o rybářství⁷⁰ a ve kterém hraje významnou roli stát: *“Rybářskou stráž ustanovuje, odvolává a zrušuje a stanovuje rozsah působnosti na návrh uživatele rybářského revíru či jiného oprávněného subjektu obecní úřad obce s rozšířenou působností, příslušný podle místa trvalého bydliště navrhované osoby”*. Role státu je zde také zdůrazněna vydáním odznaku a průkazu rybářské stráže. Oprávnění k poskytování zdravotních služeb uděluje dle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „zákon o zdravotních službách“) krajský úřad, v jehož správním obvodu je zdravotnické zařízení, v němž budou zdravotní služby poskytovány. Výjimečné případy, kdy lze zdravotní služby poskytnout bez oprávnění jsou stanoveny zákonem. Jedná se o nezávislejší režim vzniku funkce, kdy na udělení oprávnění vzniká právní nárok, v případě, že žadatel splní podmínky požadované § 16 téhož zákona.

Poskytovatelé zdravotních služeb mají ve vztahu k státu a plnění politických úkolů státu obdobně důležitou roli jako stráž rybářská, konkrétně spravování vybraného okruhu záležitostí, péče o příznivý stav veřejného zdraví. Tento podobný charakter výše popsaných entit, které zajišťují plnění úkolů demokratického státu (a bez kterých by stát nebyl s to tyto cíle plnit), mluví dle mého ve prospěch dovození odpovědnosti státu za škodu způsobenou povinným očkováním a možnosti podobného způsobu právního ukotvení této odpovědnosti.

Poskytovatel zdravotních služeb bez toho, aniž by měl na výběr plní v případě povinného očkování povinnost stanovenou státem, která sleduje jasný účel, a tím je ochrana veřejného zdraví, je tedy spíše s podivem, že zákonodárce podobný závěr v podobě zakotvení odpovědnosti státu v zákoně o ochraně veřejného zdraví nezvolil, neztotožňují se tedy se závěry Nejvyššího soudu o tom, že plnění očkovací povinnosti poskytovateli zdravotních služeb není v žádném případě výkonem veřejné moci (rozebráno níže). Ztotožňují se se závěrem Ústavního soudu v tom, že v

⁶⁹ zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)

⁷⁰ zákon č. 99/2004 Sb., zákon o rybářství, ve znění pozdějších předpisů

zájmu právní jistoty by měla být odpovědnost státu za újmu způsobenou povinným očkování přímo ukotvena, proto hodnotím přijetí ZNÚ jako pozitivní krok v českém právním prostředí. Myslím si, že je potřeba nastalé případy újmy na zdraví řešit a odškodňovat spravedlivě v souladu s ústavním pořádkem a principy právního státu.

Nejvyšší soud se k otázce odpovědnosti státu za újmu na zdraví způsobenou povinným očkováním vyslovil v roce 2015⁷¹ a to tak, že v případě povinného očkování nevykonává poskytovatel zdravotní péče vůči pacientovi veřejnou moc, a jeho odpovědnost, za újmu na zdraví, která má původ v povaze aplikované vakcinační látky podle §421a OZ není vyloučena zákonem č. 82/1998 Sb. (ZOŠ).

Nejvyšší soud řešil následující spor. Žalobkyně se narodila dne 13. února 2010 ve zdravotnickém zařízení provozované žalovanou a čtvrtý den po narození se zde podrobila očkování proti tuberkulóze. Počínaje 15. prosince se u ní začínaly objevovat zdravotní komplikace spočívající ve střevních potížích, průjmů a zvracení, proto byla hospitalizována v nemocnici na Bulovce. Bylo zjištěno, že ačkoliv byla vakcinace provedena postupem lege artis a ve sterilním prostředí, následkem očkování se u žalobkyně objevil zánět v kyčelním kloubu způsobený bakterií *Mycobacterium Bovis* s prognózou rozšíření do zbytku těla.

Obvodní soud pro Prahu 2 dospěl k závěru, že žalovaná (poskytovatel zdravotních služeb) je odpovědná za vzniklou újmu, a to dle § 421a OZ. Tento svůj závěr odůvodnil tím, že je žalovaná odpovědná, protože je veřejným zdravotnickým zařízením, které je povinno provádět povinné očkování proti tuberkulóze. Zdravotní komplikace žalobkyně způsobila neobvyklá a nepředpokládaná vlastnost vakcíny, která založila objektivní odpovědnost žalované. Městský soud v Praze jako odvolací soud tento rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Žalovaná se proti tomuto rozsudku bránila dovoláním s tím, že k otázce aplikace § 421a OZ se Nejvyšší soud ještě nevyjadřoval. Žalovaná se domnívala, že poskytovatel zdravotních služeb při výkonu povinného očkování je pouze jakýmsi prostředníkem, kdy plní příkazy státu a jako takový si nemůže zvolit postup dle svého uvážení, a proto ani nemůže pochybit (kde není prostor pro samostatnou volbu jednání, není možnost pochybení). Takto koncipovaná odpovědnost, myslím si, by mohla poskytovatele zdravotních služeb odrazovat od rozhodnutí vykonávat tak důležitou činnost, jakou je poskytování zdravotních služeb. Žalovaná namítala, že soudy obou stupňů nesprávně aplikovaly §421a OZ, protože jako prostředník mezi státem a pacientem je subjektem práva veřejného, nikoliv práva soukromého, a proto nemůže být dle zmíněného ustanovení odpovědná. V tomto případě by tak negativní následky měl převzít stát, autor právní normy, která stanovuje povinnost očkovat. Stávající nešťastná situace je dle tvrzení žalované v

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2015, sp. zn 25 Cdo 3953/2014

podstatě relikv z minulosti, kdy byla zdravotní péče poskytována pouze státními subjekty, a poté, co se situace změnila se nikdo ještě nezabýval přizpůsobením právní úpravy demokratickému prostředí ve zdravotnictví. Dovolatelka byla přesvědčena, že nastalá situace by měla být řešena za užití právního předpisu 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, neboť zde vystupovala dovolatelka jako právnická osoba, která vykonává státní správu, která jí byla svěřena zákonem. Pasivně legitimován k předmětné žalobě by tak měl být dle dovolatelky stát. Žalobkyně označila dovolání žalované za nepřijatelné, neboť předcházející soudní rozhodnutí jsou v souladu s ustálenou judikaturou. A v souladu s principem právní jistoty je tak správné.

Nejvyšší soud se předmětnou otázkou rozhodnul zabývat, jelikož dříve soud problematiku odpovědnosti poskytovatele zdravotních služeb za újmu způsobenou povinným očkováním, ještě nezkoumal. Nyní se k této otázce vyslovil, tak, že § 421a OZ je koncipován jako absolutní objektivní odpovědnost, kdy ten, kdo poskytuje určitou službu odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito, přičemž zde není žádná možnost se této odpovědnosti zprostit (liberovat se). Pro vznik odpovědnosti je nutná existence následujících skutečností: vznik škody, původ škody v povaze přístroje nebo jiné věci použité pro plnění závazku a příčinná souvislost mezi nimi. Jinou věcí ve smyslu tohoto ustanovení je mimo jiné právě i látka aplikovaná pacientovi – v našem případě vakcína, kterou při plnění závazku poskytovatel zdravotní péče aplikoval pacientovi. Okolností mající původ v povaze léčiva je jak vada, tzn. vlastnost, kterou by přípravek neměl být (je infikován, je prošlý a podobně), tak vlastnosti, které ze své povahy přípravek má. Půjde tedy o jakékoliv vlastnosti dle Nejvyššího soudu “typické a charakteristické i neobvyklé a nepředpokládané”⁷². Tento závěr Nejvyššího soudu SSR rovněž mluví v neprospěch dovolatelky.

K námitce, že zde dovolatelka, jakožto poskytovatel zdravotní péče vystupuje jako vykonavatel veřejné moci se Nejvyšší soud vyjádřil, že tato není relevantní, jelikož zde dovolatelka nevystupuje jako vykonavatel státní moci ve smyslu zákona č. 82/1988 Sb. Tento svůj závěr odůvodňuje: “*Poskytovatel zdravotnických služeb není úřední osobou ve smyslu tohoto zákona, ačkoliv je mu zákonem o ochraně veřejného zdraví uložena povinnost provádět očkování osob, které má ve své péči. Nejde o státní orgán ve smyslu § 45 a 78 zákona o ochraně veřejného zdraví, neboť při výkonu povinného očkování nevykonává státní správu, která mu byla svěřena zákonem nebo na základě zákona. Aplikace vakcíny není výkonem veřejné moci poskytovatele zdravotních služeb vůči pacientovi, nýbrž jde o plnění závazku vůči pacientovi ve smyslu § 421a OZ.*” A to i v případě, dodává Nejvyšší soud, že jde o povinné očkování. Plnění tohoto závazku v

⁷² Rozsudek nejvyššího soudu SSR ze dne 20.12. 1974, sp. zn. 1 cz 110/74, publikovaný pod č. 9/1997 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek)

podobě očkovacích látek je hrazeno ze státního rozpočtu. Nejvyšší soud si trochu protičeří, když dále popisuje povinné očkování jako povinnost, která je dána poskytovatelům zdravotních služeb vrchnostenským způsobem ze strany orgánu ochrany veřejného zdraví, tento orgán autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech jak poskytovatele zdravotních služeb, tak pacientů, kteří se povinnému očkování musí podrobit. Na druhou stranu poskytovateli zdravotních služeb nebyl zákonem ani na základě zákona svěřen výkon státní správy a nejde tedy o úřední osobu, za níž odpovídá stát. Domnívám se, že tato argumentace je nejenom nedostačující, ale i vnitřně rozporná, jelikož Nejvyšší soud proklamuje, že povinné očkování je plněním závazku ve smyslu § 421a občanského zákoníku, neříká již však proč.

Nejvyšší soud se ztotožnil se závěrem Ústavního soudu vysloveném v nálezu ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 19/14, že zde chyběl právní předpis, ve kterém by stát převzal odpovědnost za negativní důsledky, které mohou nastat při splnění jím stanovené povinnosti (povinnosti očkovat). Podle judikatury tedy nejde o státní moc, jde však stále o výkony, za které by měl být odpovědný stát. Bylo tak soudy stanoveno jen proto, že zákon o odpovědnosti státu za škodu způsobenou výkonem veřejné moci, se konkrétně na případy povinného očkování (někomu) nehodí? Zdrženlivý postoj státu a odkládání přijetí ZNÚ by se dalo přičítat snaze minimalizovat výdaje státního rozpočtu, nicméně domnívám se, že u odškodňování újem na zdraví způsobených povinným očkováním, protože nezdídka bývají vážné, tento postoj není namístě.

Nejvyšší soud dovolání žalované dle § 243b odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zamítl. Rozhodl, že nárok na náhradu škody má poškozený vůči poskytovateli zdravotních služeb a zároveň souhlasí s názorem Ústavního soudu, že by měl být přijat zákon, který upravuje odpovědnost státu za ujmu způsobenou povinným očkováním. Říká tedy jedním dechem, ne, není odpovědný stát a ano měl by být odpovědný stát.

Jednodušší by mohlo být, zdá se mi, vztáhnout na situace újmy vzniklé povinným očkováním ZOŠ, situace by byla rychleji vyřešena. Byl by také vyřešen problém se současnou situací, kdy dle ZNÚ škodu nebude možno požadovat zpětně, ale jen od účinnosti ZNÚ.⁷³ Složitější by však byla problematika určování příčinné souvislosti mezi očkováním a vznikem újmy na zdraví, popřípadě stanovování výše náhrad.

⁷³ ELIÁŠEK, Martin. Odpovědnost lékaře za očkování [online]. Pravniprostor.cz, 17. srpna 2015 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na: <<https://www.pravniprostor.cz/judikatura/rekodifikace/odpovednost-lekare-za-ockovani>>.

4.3. Diskurz ohledně použitelnosti ZOŠ

ZOŠ upravuje, kdy je za způsobenou škodu odpovědný stát. Je tomu tak v situacích, kdy je škoda způsobena při výkonu státní moci. Zákon upravuje rovněž odpovědnost územních samosprávných celků při výkonu tzv. “samostatné působnosti”, tomu jsem se ale ve své práci rozhodla blíže nevěnovat jelikož, odpovědnost územních samosprávných celků je z hlediska povinného očkování irelevantní. Zákon upravuje tedy odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci (státní moc je jednou ze složek moci veřejné vedle moci, kterou disponují veřejnoprávní korporace). O veřejnou moc půjde, pokud tato autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, může jít o výkon moci přímo nebo zprostředkovaně. Důležitým znakem výkonu veřejné moci je nerovné postavení subjektu nadaného veřejnou mocí a subjektu, o jehož právech a povinnostech rozhoduje orgán veřejnou mocí nadaný, obsah rozhodnutí tohoto orgánu není zpravidla výsledkem dohody orgánu a subjektu, o jehož právech a povinnostech je rozhodováno.⁷⁴

Je možné se ztotožnit se závěrem Petra Šustka⁷⁵, který publikoval ve svém článku, že pakliže stát v mocenském postavení nutí subjekty podrobit se očkovací povinnosti, jde o výkon veřejné moci. Dotyčný subjekt nemá reálně dle platného českého právního systému možnost se svobodně rozhodnout, zda očkování v daných případech podstoupí a zároveň existují donucovací prostředky sloužící k vynucení zákonem uloženého jednání ze strany občanů prostřednictvím správního trestání.

Jedná se o paušální povinnost dopadající na všechny bez rozdílu, jako například povinnost mít občanský průkaz⁷⁶ nebo jiný doklad sloužící k identifikaci, ponecháme-li stranou případy, kdy je dána kontraindikace nebo imunita proti konkrétní nemoci. Šustek je toho názoru, že ačkoliv nepůjde o nezákonné rozhodnutí ani o nesprávný úřední postup, půjde o výkon veřejné moci, při kterém může dojít ke vzniku újmy.

Pro srovnání uvádím situace, kdy o škodu způsobenou při výkonu veřejné moci v souladu se shodnými názory správní teorie nepůjde. O škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nepůjde, pokud je škoda způsobena v důsledku postupů a rozhodování při hospodaření s majetkem státu. Jde o situace, kdy stát nerozhoduje autoritativně o právech a povinnostech fyzické či právnické

⁷⁴ MIKULE, Vladimír, HENDRYCH, Dušan, a kol. *Správní právo Obecná část, 8. vydání* Praha: C.H. BECK, 2012, s. 607.

⁷⁵ ŠUSTEK, Petr. Povinné očkování z pohledu soukromého práva: je někdo povinen nahradit případnou újmu na zdraví? *Jurisprudence*, roč. 2017, č. 3, s. 3.

⁷⁶ § 2 odst. 3 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů

osoby (rozhoduje “pouze o osudu státního majetku”). V takových případech je samozřejmé, že tyto případy nelze podřadit pod ZOŠ. Stát sice tím, že nakládal se svým majetkem, mohl poškodit některé subjekty, nenakládal ale s majetkem způsobem, který by vylučoval konsenzus, ve většině případů půjde o uzavírání nejrůznějších smluv státem s dalšími osobami, navíc k takovému jednání měl mandát.⁷⁷

Určení charakteru provedení očkování je problematické. Zákon pojem “rozhodnutí” nedefinuje. Je třeba tento pojem chápat jako správní akt povahy konstitutivní nebo deklaratorní, a musí mít tu vlastnost, že může nabýt právní moci. Nemusí jít o rozhodnutí, při jehož vydání se postupuje výlučně dle správního řádu, nicméně vždy musí jít o rozhodnutí, ne pouze o faktický výkon veřejné moci. To je potvrzeno skutečností, že pro uplatnění nároku na náhradu škody je nezbytné vyčerpání opravných prostředků a skutečnost, že toto rozhodnutí bylo změněno nebo zrušeno příslušným orgánem pro nezákonnost. Kde není rozhodnutí není ani opravný prostředek. Subjekt se nemůže proti provedení povinného očkování bránit, nejde o rozhodnutí, tedy nemůže být změněno či zrušeno a nemůže nabýt právní moci. Dle ZOŠ se po účastníkovi řízení požaduje, aby využil opravných prostředků a maximalizoval tak možnosti odvrácení újmy, jedině pak může požadovat náhradu škody.⁷⁸

Stejně jako nezákonné rozhodnutí, není ani pojem nezákonný úřední postup zákonem nikterak definován. Zákon alespoň stanoví, že se pod nesprávný úřední postup podřadí případy, kdy vykonavatel veřejné moci poruší povinnost učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Ústavní soud v této souvislosti dovodil, že nesprávný úřední postup je: “*každý postup orgánu veřejné moci, který při jejím výkonu postupuje v rozporu s právními předpisy či v rozporu se zásadami pro její výkon*”.⁷⁹

Případy provedení povinného očkování a následná škoda jsou zpravidla důsledkem toho, že poskytovatel zdravotních služeb jednal v souladu se zákonem. Ve většině případů půjde o újmu na zdraví, která vznikla právě důsledkem splnění právem stanovené povinnosti. Domnívám se, že to je jeden z důvodů, proč není možné bez dalšího dedukovat, že odpovědnost státu je dána na základě ustanovení ZOŠ o náhradě škody způsobené nesprávným úředním postupem. Jeden z pozměňovacích návrhů k novelizaci zákona o ochraně veřejného zdraví z roku 2015⁸⁰ nabízel řešení – mohlo by být použito zákonné fikce. Řešilo by to rovněž otázku, zda poskytovatel zdravotních

⁷⁷ MIKULE, Vladimír, HENDRYCH, Dušan, a kol. *Správní právo Obecná část, 8. vydání* Praha: C.H. BECK, 2012. s. 608

⁷⁸ MIKULE, Vladimír, HENDRYCH, Dušan, a kol. *Správní právo Obecná část, 8. vydání* Praha: C.H. BECK, 2012. s. 609

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 36/08

⁸⁰ Pozměňovací návrh Niny Novákové a Jana Farského ze dne 30. března 2015 k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (sněmovní tisk 270/0), bod 139.

služeb je orgánem veřejné moci.

Aplikace vakcinační látky je bližší pojmu “úřední postup” spíše než pojmu “rozhodnutí”, kdy rozhodnutí má spíše jednorázový charakter a úřední postup je určitý proces, který nějakou dobu trvá a po jeho provedení se objeví kladné či záporné následky. Možná i z tohoto důvodu byla při dřívějších snahách dostat odpovědnost státu za újmu na zdraví způsobenou povinným očkováním do zákonné úpravy, zvolena zákonná fikce, kdy se újma způsobená povinným očkováním považuje za nesprávný úřední postup. Zmíněný pozměňovací návrh je dokladem toho, že úvahy o použitelnosti ZOŠ nejsou ničím novým a neznámým na půdě Parlamentu. Pozměňovací návrh byl navrhnout poslankyní Ninou Novákovou. K novele zákona o ochraně veřejného zdraví bylo předkládáno velké množství pozměňovacích návrhů, a právě tento se setkal s největším negativním ohlasem.⁸¹

Dle Mikuleho jde o nesprávný úřední postup, pokud nějaký postup souvisí přímo s realizací určité veřejnoprávní působnosti autoritativní povahy. Může dle něj jít o výkon práv nebo povinností. Provedení povinného očkování je možno chápat jako realizaci veřejnoprávní působnosti, a to realizaci politiky pro ochranu veřejného zdraví autoritativním způsobem. Jelikož zde subjekty nemají na výběr, zdali se očkování podrobí a dopomohou tak státu k realizaci jeho cílů ochrany veřejného zdraví či ne. Dle mého názoru bude při snaze aplikace tohoto zákona spíše problém s vklíněním pojmu “nesprávnosti” úředního postupu, jelikož velice zřídka bude provedení povinného očkování a následný vznik újmy důsledkem porušení právních předpisů nebo výkonu veřejné moci v rozporu se zásadami pro její výkon, jak nesprávný úřední postup definuje Ústavní soud.⁸² Zda došlo ke vzniku škody v důsledku nesprávného úředního postupu si posuzuje civilní soud sám, není nutné vyčerpat opravné prostředky.⁸³

Co se týče způsobu a rozsahu náhrady újmy, hradí se dle ZNÚ vytrpěné bolesti, ztráta na výdělků a ztížení společenského uplatnění způsobené povinným očkováním, je-li povinným očkováním způsobeno zvláště závažné ublížení na zdraví⁸⁴. Jde-li o nemajetkovou újmu, má být náhrada ve formě přiměřeného zadostiučinění.

Dle ZOŠ se hradí skutečná újma a ušlý zisk⁸⁵, a to v případech, kdy došlo ze strany orgánu veřejné moci ke způsobení újmy jako následku nesprávného úředního postupu (například v případech neoprávněného omezení osobní svobody). Domnívám se, že formulace “ztráta výdělků”

⁸¹ UŘIČAŘ, Miroslav. Konflikt o povinné očkování novelou zákona nekončí [online]. Ceskapozice.lidovky.cz, 30. listopadu 2015 [cit. 19. července 2020]. Dostupné na: <https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/konflikt-o-povinne-ockovani-novelou-zakona-nekonci.A151127_140949_pozice-tema_lube>.

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 8. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 36/08

⁸³ MIKULE, Vladimír, HENDRYCH, Dušan, a kol. *Správní právo Obecná část, 8. vydání* Praha: C.H. BECK, 2012. s. 613.

⁸⁴ § 2 odst. 1 zákona č. 116/2020, o náhradě újmy způsobené povinným očkováním

⁸⁵ MIKULE, Vladimír, a kol. *Správní právo Obecná část, 8. vydání*. Praha: C.H. BECK, 2012. s. 614

v ZNÚ může být záměrná a znamenat užší rozsah než ušlý zisk, nicméně to ukáže až budoucí judikatura. A podle jakého předpisu se nacházejí poškození v lepším postavení? Kdybychom podřadili provedení povinného očkování pod nesprávný úřední postup, byly by poškozené subjekty v nejlepším postavení dle ZOŠ, neboť by se po státu mohly domáhat i náhrady ušlého zisku, který nemohly získat v důsledku újmy na zdraví vzniklé v důsledku povinného očkování dle ZNÚ, kde je stanovena ztráta výdělku, tento pojem bude muset podle mě teprve vydefinovat judikatura (nicméně tyto případy by byly dosti ojedinělé, jelikož většinou jde o děti, které byly očkovány a objevily se u nich zdravotní komplikace).

Třetí možnost přicházející v úvahu při odškodňování náhrady újmy způsobené povinným očkováním je přiměřené zadostiučinění při vzniku újmy po provedení povinného očkování, dle právní úpravy upravující odškodnění újmy vyvolané zákonným postupem veřejné správy, tj. když škoda vznikne v případě, že k ní došlo v důsledku zákonného postupu orgánu veřejné moci. Tento případ je dle mého názoru zřejmě nejbližší situacím, kdy dojde k újmě na zdraví po výkonu povinného očkování. Škodlivé následky se nedaly v mnoha případech předpokládat, a proto bylo očkování správným postupem. Nicméně možnosti uplatnění přiměřeného zadostiučinění brání celkem zásadní překážka, a to, že bylo judikováno, že výkon povinného očkování není výkonem veřejné moci.

Škodu nahrazuje stát v případě, že vznikne zákonným postupem veřejné správy například jako náhradu za vyvlastnění nebo omezení vlastnického práva, stát zde zasahuje do absolutního práva jednotlivce, dále jako náhradu za věcnou pomoc, náhradu v souvislosti s prováděním opatření přikázaných při mimořádných událostech. Podobnost s poskytováním náhrady v případě vzniku újmy na zdraví v důsledku povinného očkování je zde v tom, že stát za určitým vyšším cílem, cílem větším, než je jednotlivce zasahuje do absolutního práva jednotlivce, a tak by měl být tento jednotlivce za případnou újmu tím vzniklou odškodněn. V případě povinného očkování stát zasahuje do ústavně garantovaných práv jednotlivce, činí tak z důvodu ochrany veřejného zdraví. Výše uvedená judikatura se k možnosti náhrady újmy způsobené zákonným úředním postupem nevyjadřovala. Na jednotlivé případy nahrazování újmy vzniklé omezením absolutního práva jednotlivce se vztahují zvláštní zákony (např. zákon o vyvlastnění). NZÚ mohl být tedy podle mého názoru koncipován jako zákon podobného charakteru.

5. Zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním

Návrh zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním byl předložen vládě k připomínkování dne 16. 1. 2019. Navrhovatelem zákona bylo Ministerstvo zdravotnictví, dále jen "Ministerstvo". Za náhradu újmy dle tohoto zákona odpovídá stát v případě, že újma na zdraví vznikne prováděním povinného očkování tedy očkování pravidelného, mimořádného nebo zvláštního.

Zákon č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním se věnuje následujícím institutům: předmět úpravy, rozsah náhrady újmy, domněnka příčinné souvislosti mezi újmou na zdraví a povinným očkováním, nezávislá odborná komise, uplatnění práva na náhradu újmy, regresní úhradu, zmocňovací ustanovení a ustanovení společná a přechodná. Tento nový zákon, jenž nabyl účinnosti 8. dubna 2020, upravuje podmínky, za nichž stát nahradí újmu způsobenou povinným očkováním očkovanému, které je upraveno v zákoně o ochraně veřejného zdraví. Co se týče rozsahu náhrady újmy, týká se tento zákon zvláště závažného ublížení na zdraví, bolestného, ztráty výdělku, ztížení společenského uplatnění a účelných nákladů na péči. Zvláště závažná ublížení na zdraví jsou dle judikatury Nejvyššího soudu⁸⁶ ta nejtěžší zdravotní poškození, zejména o kómatické stavy, závažná poškození mozku či o ochrnutí výrazného rozsahu a případy velmi těžkých zranění, které budou obět' po delší dobu ohrožovat na životě nebo po delší dobu zatěžovat výrazně nepříznivým zdravotním stavem. Zákon umožňuje přiznat náhradu osobě blízké očkovanému za duševní útrapy, dojde-li následkem očkování k usmrcení nebo zvláště závažnému ublížení na zdraví očkovaného.

Pozměňovací návrh Věry Adámkové přednesen 16. října 2019⁸⁷ vyjmenoval jednotlivé složky majetkové a nemajetkové újmy, které bude stát nahrazovat, šlo o ztížení společenského uplatnění a náklady spojené s péčí o poškozeného. Bylo přitom opomíjeno bolestné a náhrada za ztrátu na výdělku.

Klíčovým institutem je domněnka příčinné souvislosti mezi újmou na zdraví a povinným očkováním. Jedná se o prostředek určení příčinné souvislosti mezi povinným očkováním a konkrétní nastalou újmou. Prováděcí předpis, který bude Ministerstvem teprve v budoucnu vydán, stanoví u jednotlivých vakcín pravděpodobné následky a vyskytnou-li se tyto následky po očkování u konkrétní osoby v době stanovené tímto právním předpisem, má se za to, že újma na zdraví byla

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2019, sp. zn. 25 Cdo 4210/2018

⁸⁷ Pozměňovací návrh Věry Adámkové ze dne 16. října 2019 k vládnímu návrhu zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním. Sněmovní tisk 451/3, část č. 1/2. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=167889>

způsobena povinným očkováním.⁸⁸ Tedy břemeno důkazní bude ležet na tom, kdo tvrdí, že tento negativní důsledek měl jinou příčinu než povinné očkování.

O poskytnutí náhrady újmy očkovaný požádá Ministerstvo. Žádost o poskytnutí náhrady újmy se podává v písemné formě a obsahuje: identifikační údaje očkovaného, název zdravotní pojišťovny, u které je očkovaný pojištěn, popis příčin vzniku újmy a rozsah újmy – kdo a kdy očkovací látku podal, jaká újma očkovanému vznikla, kdy se objevily následky daného povinného očkování, jak se projevovaly, jak dlouho trvaly nebo zdali ještě trvají, označení očkovací látky, požadovanou výši náhrady újmy. Je třeba k žádosti rovněž připojit dokumenty potřebné pro posouzení práva na náhradu újmy – půjde o lékařské zprávy poskytovatelů zdravotních služeb prokazující právo očkovaného na náhradu újmy. Očkovaný může k žádosti připojit udělení souhlasu Ministerstvu k nahlížení do zdravotní dokumentace, činění opisů a kopií. Jakmile žádost Ministerstvo obdrží, bezodkladně ji posoudí. Ministerstvo žádost posuzuje zejména dle předložených dokumentů nebo vyžádaných dokumentů, dále za užití odborných či znaleckých posudků. Jestliže ministerstvo shledá, že má očkovaný dle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou povinným očkováním nárok na náhradu škody, náhradu mu přizná. Přiznanou výši náhrady újmy vyplatí ministerstvo očkovanému nejpozději do 6 měsíců ode dne, kdy žádost očkovaného o poskytnutí náhrady újmy byla ministerstvu doručena. Pokud ministerstvo i jen zčásti očkovanému náhradu nepřizná, bez zbytečného odkladu, nejpozději ve lhůtě 6 měsíců ode dne, kdy mu byla žádost doručena, jej o tomto svém závěru vyrozumí. Pokud ministerstvo nevyplatí v uvedené lhůtě náhradu újmy, může se očkovaný domáhat náhrady újmy u soudu. Uplatnění práva na náhradu újmy podle zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním u Ministerstva je podmínkou pro případné uplatnění práva na náhradu újmy u soudu.

Důležitá je role nezávislé odborné komise, kterou ministerstvo může ustanovit k řešení složitějších věcí. Komise se skládá vždy ze zástupce Ministerstva, jímž je zdravotnický pracovník, který je současně předsedou komise a řídí její činnost. Dále nejméně ze dvou zdravotnických pracovníků způsobilých k samostatnému výkonu zdravotnického povolání v příslušném oboru zdravotní péče a osoby, která získala vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním oboru v oblasti práva. U těchto osob nesmí být dány důvodné pochybnosti o jejich podjatosti s ohledem na jejich vztah k očkovanému nebo poskytovateli zdravotních služeb. Nezávislá odborná komise projednává věc za přítomnosti nejméně nadpoloviční většiny všech členů, přičemž musí být přítomen nejméně jeden zdravotnický pracovník se způsobilostí k výkonu samostatného zdravotnického povolání v příslušném oboru zdravotní péče. Na základě zdravotní dokumentace a dalších skutečností zjištěných o pacientovi nezávislá odborná komise případ posoudí a vypracuje

⁸⁸ § 3 zákona č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, ve znění pozdějších předpisů

zápis, který bezodkladně předá ministerstvu. V zápisu je obsažen souhrn podstatných zjištěných údajů, závěr projednání případu s jednoznačným konstatováním, zda újma na zdraví je následkem povinného očkování a další závěry podstatné pro posouzení povinnosti státu nahradit újmu očkovanému.

Zákon také upravuje možné regresní náhrady pro případ, že Ministerstvo zjistí, že vznik újmy mohl být zaviněn protiprávním činem jiné osoby. V takovém případě oznámí své zjištění zdravotní pojišťovně, u níž je očkovaný zdravotně pojištěn a připojí potřebné dokumenty.

Zákon obsahuje zmocňovací ustanovení, které stanoví, že Ministerstvo vyhláškou určí následky povinného očkování spočívající v újmě na zdraví, u kterých je na základě odborného medicínského poznání pravděpodobné, že nastanou, a dobu, ve které tyto následky po provedení očkování nastanou. Obsah této vyhlášky je pro mě obtížné si představit, jelikož bude vycházet z odborných znalostí v oboru medicína a současného stavu vědy týkající se oblasti újmy na zdraví způsobené povinným očkováním. Odhaduji, že jejím obsahem budou nejčastěji se objevující komplikace, které jsou vyjmenovány níže jako anafylaxe, anafylaktický šok, encefalopatie, brachiální neuritis a podobně. Doba, ve které se mají zdravotní komplikace objevit se bude lišit dle typu újmy na zdraví, dle Prymuly⁸⁹ je to například u encefalopatie 5-15 dní.

Ve věcech neupravených ZNÚ se poskytování náhrady újmy řídí občanským zákoníkem.⁹⁰ Odpovědnost státu je zakotvena i pro případy vzniku nemajetkové újmy spočívající v újmě na životě. Stát tedy počítá s odškodněním za poškození zdraví i za úmrtí.

Stát nahradí zvláště závažnou újmu na zdraví fyzické osoby, vytrpěné bolesti, ztrátu výdělku a účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví očkovaného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost. Odškodňuje se ta újma, která byla způsobena očkováním provedeným poskytovatelem zdravotních služeb dle zákona o zdravotních službách. Mezi pravděpodobné komplikace způsobené podáním očkovací látky dle Prymuly⁹¹ patří: bronchiální neuritis, encefalopatie, anafylaxe nebo anafylaktický šok, chronická artritida, a další. Pokud se konkrétní zdravotní problémy specifikované v prováděcím předpise, který se Ministerstvo zdravotnictví chystá vydat, dostaví v určité době po provedeném očkování, nebude nutno prokazovat příčinnou souvislost

⁸⁹ PRYMULA, Roman. Odškodňování následků očkování v ČR [online]. Vakcinace.eu, [cit. 2.srpna2020]. Dostupné na:

<https://www.vakcinace.eu/data//files/hradeckevakcinologickedny2018/prymular_odskodnovani_nasledku_ockovani_v_cr_zakon_o_odskodneni_ujmy_na_zdravi_zpusobene_ockovanim.pdf>.

⁹⁰ § 9 odst. 1 zákona č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním

⁹¹ PRYMULA, Roman. Odškodňování následků očkování v ČR [online]. Vakcinace.eu, [cit. 2.srpna2020]. Dostupné na:

<https://www.vakcinace.eu/data//files/hradeckevakcinologickedny2018/prymular_odskodnovani_nasledku_ockovani_v_cr_zakon_o_odskodneni_ujmy_na_zdravi_zpusobene_ockovanim.pdf>.

mezi očkováním a nastoupením zdravotního problému, potažmo zvláště závažné újmy na zdraví. Pro tyto případy stanoví zákon právní domněnku kausálního nexu.⁹² Při stanovení odčinění újmy na zdraví se použije subsidiárně občanský zákoník a pravidla v něm uvedená.⁹³

Základním pravidlem je, že nárok na náhradu újmy se uplatní u Ministerstva. Aby poškozený mohl uplatnit svůj nárok na náhradu újmy, musí disponovat vědomostí o škodě a o osobě povinné k její náhradě, stejně jako je tomu v občanském zákoníku. Lhůty jsou prekluzivní, po jejich uplynutí nárok na uplatnění náhrady škody u Ministerstva zdravotnictví zaniká.

Nárok na náhradu škody bude posuzován v kompenzačním řízení podobně jako je tomu při posuzování nároku na náhradu škody způsobené při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Pokud ministerstvo očkovanému náhradu přizná, je povinno vyplatit ji očkovanému do 6 měsíců od uplatnění nároku. V případě uplatnění nároku na poskytnutí náhrady újmy v prvních šesti měsících od účinnosti ZNÚ, činí lhůta pro zaplacení náhrady újmy očkovanému 12 měsíců ode dne, kdy byla ministerstvu žádost o poskytnutí náhrady újmy doručena.⁹⁴ Pokud se závěrem ministerstva o neposkytnutí náhrady škody nebo o výši poskytnutého zadostiučinění nebude poškozený souhlasit, má 4 roky na to, aby se bránil proti takovému závěru u civilního soudu. Pokud soud dá poškozenému za pravdu, ministerstvo odčiní škodu v rozsahu stanoveném v rozhodnutí soudu. Poškozený má nárok obrátit se na soud rovněž v případech, kdy Ministerstvo zdravotnictví do 6 měsíců od uplatnění nároku na žádost nereaguje.⁹⁵

⁹² Redakce. Náhrada újmy za očkování. *Právní Rozhledy*, roč. 2019, č. 1, č. 1, s. II.

⁹³ Redakce. Vláda: Vláda schválila návrh zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, *Právní rozhledy*, roč. 2019, č. 8., s. II.

⁹⁴ § 9 odst. 2. zákona č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním

⁹⁵ Tamtéž.

6. Srovnání etap vývoje právní úpravy náhrady újmy způsobené povinným očkováním

OZ kladl nepřiměřeně zatěžující břemeno na poskytovatele zdravotních služeb, a to na základě objektivní odpovědnosti za újmu způsobenou při poskytování zdravotnických, veterinárních a jiných biologických služeb. Jednalo se o tzv. absolutní objektivní odpovědnost. Toto ustanovení bylo, a to správně, požadováno za nespravedlivé, protože povinen odčinit újmu měl poskytovatel zdravotních služeb, který škodu nezavinil ani v nejmenším. Všeobecné vnímání koncepce této objektivní odpovědnosti vedlo k tomu, že do NOZ nebyla tato skutková podstata z předchozí právní úpravy již převzata.

ZNÚ byl vypracován především z toho důvodu, že právní stav panující neumožňoval na základě žádného právního titulu, aby se osoba, které vznikla újma na zdraví nebo životě, mohla domoci odškodnění této újmy. Šlo o flagrantní nedostatek právní úpravy. Dle důvodové zprávy⁹⁶ existovaly pouze dva případy, kdy se poškozený mohl účinně domoci náhrady, a to, když mu vznikla újma v souvislosti s nesprávným postupem poskytovatele zdravotních služeb nebo pokud byla důvodem vzniku újmy vada očkovací látky.

Do schválení zákona o odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním podle NOZ zde byl stav, kdy očkovaný, který takovou újmu utrpí, nemá po kom se škody domáhat. Z tohoto důvodu diplomová práce zkoumá možnosti, které správní právo poskytuje poškozeným a odpovídá na otázku, zdali bylo přijetí návrhu o odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním nutné, či zdali bylo možné postupovat již dle platných předpisů, ovšem za podmínky, že by Nejvyšší soud změnil svůj přístup k této otázce a judikaturou pomyslně otočil kormidlem na druhou stranu a umožnil poskytovatele zdravotních služeb považovat při realizaci povinného očkování za vykonavatele veřejné správy.

Dle ZOŠ je za prvé možné náhradu újmy po státu požadovat, pakliže nastala na základě nezákonného rozhodnutí. V případě újmy způsobené povinným očkováním o právech a povinnostech jednotlivců nebývá vydáváno žádné správní rozhodnutí, proto by bylo vhodnější použít druhý odpovědnostní titul stanovený v ZOŠ, a to odpovědnost státu za škodu, která vznikla v důsledku nesprávného úředního postupu. Ústavní soud se staví spíše negativně k tomu, že Nejvyšší soud odmítl povinné očkování jako výkon veřejné moci. Z autorů je pro využití tohoto

⁹⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, s. 4. Dostupné online na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=160764>>

odpovědnostního titulu například Pavel Šustek.⁹⁷ V praxi nikdy k odškodnění poškozených dle tohoto předpisu nedošlo. Místo toho došlo k předložení návrhu ZNÚ.

ZNÚ jistě obohatil český právní řád, ale vykazuje jisté nezanedbatelné nedostatky. Mezi negativa patří fakt, že zde není ustanovení, které by se vypořádalo s “hluchým obdobím” od účinnosti nového občanského zákoníku do účinnosti ZNÚ. ZNÚ totiž nestanoví zpětnou účinnost a v období od 1. ledna 2014 do 8. dubna 2020 český právní řád nenabízí možnost náhrady újmy na zdraví způsobené správně provedeným povinným očkováním. Takové ustanovení by však bylo žádoucí, strategie “mrtvého brouka” není zrovna ideální strategií pro demokratický stát a byla kritizována například Ligou lidských práv.⁹⁸ Skutečnost, že se těm, kterým vznikla újma v “hluchém období”, nedostane kompenzace považuje za porušení závazků z Úmluvy o biomedicině.

Poskytovatelé zdravotních služeb mohou být spokojeni. Při očkování se nemusí obávat, že nastane-li neočekávaná komplikace, pacient zůstane zcela bez finanční kompenzace a poskytovatel zdravotních služeb si to bude vyčítat. Oproti OZ není na poskytovatele zdravotních služeb kladeno nepřiměřené břímě v podobě náhrady nepředvídatelné újmy na zdraví, které nebylo možno zamezit. Hrazení těchto újem státem a z veřejných prostředků se jeví jako logický krok oproti uvalení veškeré odpovědnosti na soukromý subjekt, pro který by v extrémním případě mohlo být opakování situace likvidační.

Oproti právní úpravě NOZ si poškození polepší, budou moci při zdravotních komplikacích vymáhat odškodnění po státu. Za OZ byla nevýhoda z pohledu poškozených v tom, že bylo potřeba dokázat příčinnou souvislost mezi očkováním a vznikem škody, zatímco dle NZÚ je založena domněnka, že objeví-li se konkrétní zdravotní komplikace stanovená vyhláškou ve vyhláškou stanovené době, je dána příčinná souvislost. Poškozený je tak v lepší důkazní pozici. Lze proto očekávat rychlejší postup při vyřizování řádně doložených žádostí o odškodnění, bez následného vymáhání nároku soudní cestou.

Poslední ze zásadních rozdílů je ve způsobu určování výše náhrad, kdy za účinnosti OZ se poškozenému dostalo částky, pro jejíž určení se při úvaze soudce využívala Metodika Nejvyššího soudu. Nyní budou paušální částky za konkrétní zdravotní komplikace stanoveny vyhláškou ministerstva zdravotnictví. Nejzásadnější rozdíly při srovnávání úprav náhrady újmy na zdraví způsobené povinným očkováním dle OZ a dle NZÚ jsou dokazování příčinné souvislosti mezi provedením povinného očkování a vzniklou újmou, nutnost vést soudní řízení (to ovlivňuje

⁹⁷ ŠUSTEK, Petr. Povinné očkování z pohledu soukromého práva: je někdo povinen nahradit případnou újmu na zdraví? *Jurisprudence*, roč. 2017, č. 3, s. 3.

⁹⁸ Liga lidských práv. Zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním byl schválen, ale ani těžká újma na zdraví nemusí být odškodněna [online]. lfp.cz, 5. března 2020 [cit. 7. září 2020]. Dostupné na: <<https://lfp.cz/blog/zakon-o-nahrade-ujmy-zpusobene-povinnym-ockovanim-byl-schvalen-ale-ani-tezka-ujma-na-zdravi-nemusi-byt-odskodnena/>>.

rychlost s jakou se prostředky dostanou k poškozenému), způsob určení výše náhrad, otázka určení povinného k náhradě újmy, popř. méně časté užití znalců u soudu a s tím související snížení nákladů.

Závěr

Cílem práce bylo zkoumat etapy úpravy odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním. Přijetí nové právní úpravy koresponduje s evropským trendem – analytický odbor Ústavního soudu provedl rešerši na téma zakotvení očkovací povinnosti v Evropské Unii a Švýcarsku (A 27/2014/LD), kde zjistil, že v několika zemích byly normy ukotvující očkovací povinnost napadeny, nicméně Ústavní soudy návrhům na jejich zrušení nevyhověly, ale vyzvaly zákonodárce k úpravě ve smyslu odpovědnosti za škodu nebo zavedení opravných prostředků v případě odmítání očkování. V tomto smyslu si počínal i český zákonodárce a konečně vyplnil mezeru v právní úpravě. Česká republika se rozhodla následovat příklad většiny evropských států a český zákonodárny sbor si vzal k srdci pobídka k legislativní činnosti Ústavního soudu a Nejvyššího soudu.

V této práci je zkoumána otázka, zda bylo přijetí návrhu zákona o odpovědnosti za újmu způsobenou povinným očkováním nutné. Za tímto účelem je analyzována právní úprava, která v České republice byla platná v době účinnosti OZ a NOZ. Právní řád nabízel možnost dovození odpovědnosti dle ZOŠ v podobě odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem při výkonu veřejné moci. K tomuto také směřoval jeden z návrhů reformy zákona o ochraně veřejného zdraví, kdy bylo navrhováno přijmout do znění zákona ustanovení, které by stanovilo právní fikci, že výkon povinného očkování je považován za výkon veřejné moci dle ZOŠ. Je tedy zřejmé, že tato problematika u nás byla řešena dlouho před tím, než návrh ZNÚ spatřil světlo světa. Problematika charakteru výkonu povinného očkování řešil rovněž Nejvyšší soud, který použitelnost ZOŠ odmítl.

Výchozím předpokladem pro vnímání povinného očkování poskytovateli zdravotních služeb jako výkon veřejné moci by musela být změna judikatury. To, že je výkonem veřejné moci, by bylo možné dovodit výkladem nebo zapracovat výše zmíněnou fikci do některé z novel zákona o ochraně veřejného zdraví. To jsou tedy dvě možnosti řešení odškodňování újem způsobených povinným očkování, kterých ovšem nebylo využito. ZOŠ rovněž upravuje odpovědnost za škodu, která vznikla nezákonným rozhodnutím. Ohledně problematiky povinného očkování dochází k rozhodování pouze v ojedinělých případech, když zákonný zástupce nedá dítě očkovat a toto dítě zároveň nemá zvoleného praktického lékaře pro děti a dorost. Vzhledem k tomu, jak zřídka tyto situace nastávají se nedá uvažovat o řešení újem vzniklých výkonem povinného očkování podle ustanovení o náhradě škody způsobené nezákonným rozhodnutím dle ZOŠ. Odškodnění by bylo možné taky pomocí přímé aplikace ustanovení LZPS o náhradě škody způsobené výkonem veřejné moci. A konečně by bylo možné náhradu újmy v českém právním řádě stanovit způsobem

podobným, jakým je tomu například u rybářské stráže, a to pouhým přijetím jednoho paragrafu o odpovědnosti státu za újmu způsobenou povinným očkováním do zákona o veřejném zdraví. NZÚ se tedy jeví jako jedním z vhodných kroků. I tak se ale může zdát, že přijetím ZNÚ zákonodárci uznávají nepřímo, že výkon povinného očkování je výkonem moci veřejné, jelikož jen těžko si jde představit, že by za něco, co nemá s výkonem veřejné moci nic společného stát dobrovolně převzal finanční odpovědnost.

Je postavení poškozených subjektů nyní lepší než v předcházejících etapách, tedy v etapě do 1. ledna 2014 a v etapě za účinnosti NOZ? Úprava odpovědnosti státu za újmu způsobenou povinným očkováním upravená v ZNÚ ve srovnání s úpravou náhrady újmy na zdraví způsobené povinným očkováním dle OZ vykazuje spoustu odlišností. Dle OZ byli za újmu na zdraví způsobenou povinným očkováním odpovědni poskytovatelé zdravotních služeb, tato odpovědnost byla objektivní absolutní, pakliže byla prokázána příčinná souvislost mezi povinným očkováním a vzniklou újmou na zdraví. Dle ZNÚ existuje výhoda pro poškozené, v podobě domněnky zdravotních komplikací stanovených vyhláškou, která znamená, že nebudou nuceni prokazovat příčinnou souvislost a mění se subjekt povinný k náhradě újmy, dle ZNÚ je jím stát. Další výhodou je zakotvení neformálního kompenzačního řízení, v němž Ministerstvo zdravotnictví posuzuje nárok poškozených nebo osob jim blízkých, a to v šestiměsíční lhůtě od uplatnění nároku u Ministerstva zdravotnictví s možností následného vymáhání náhrady újmy u soudu v případě, že Ministerstvo náhradu újmy nepřizná, nebo ji nepřizná v požadované výši. ZNÚ nicméně dopadá jen na případy zvláště závažné újmy na zdraví, což znamená, že dopadá na užší skupinu nejzávažnějších případů újmy na zdraví (než tomu bylo v OZ), toto přísnější vymezení vnímám negativně, dle mého názoru by se měla odpovědnost vztahovat i na méně závažné případy újmy na zdraví. Postavení poškozených bude tedy lepší jen pokud utrpí zvláště závažnou újmu, v případě méně závažných zdravotních komplikací ne. Oproti úpravě za účinnosti NOZ vnímám postavení poškozených dle ZNÚ jako jednoznačně lepší, jelikož dle NOZ poškození nárok na náhradu újmy na zdraví způsobené povinným očkováním neměli.

Celkově hodnotím přijetí ZNÚ jako jednoznačný krok vpřed, třebaže vykazuje značné nedostatky a neobsahuje ustanovení o zpětné účinnosti, tedy neřeší újmy vzniklé před jeho účinností. V souladu s evropskými trendy zakotvuje odpovědnost státu za újmu způsobenou povinným očkováním. Povinnost nechat se očkovat ukládá stát, a proto vnímám jednoznačně jako spravedlivé, aby byl za případnou újmu taky odpovědný.

Myslím si, že očkování plní ve společnosti nezastupitelný úkol a chrání nás před nejnebezpečnějšími chorobami. Na jeho důležitost mnozí, kteří se již narodili do proočkované společnosti bohužel zapomněli. Je to ovšem pochopitelné, neboť pro člověka je jen těžko

představitelné to, co nezažil. Nebezpečnost vysoce nakažlivých chorob a hrozba, kterou tyto nemoci představují jak pro život jednotlivce, tak pro fungování na sebe navazujících ekonomik v moderní společnosti, můžeme v roce 2020 pozorovat v souvislosti s výskytem COVID-19. Myslím si proto, že je důležité eliminovat výskyt nakažlivých nemocí povinným očkováním, zvláště pokud jde o nemoci smrtelné.

Dle mého názoru byl hlavní cíl, jímž bylo zodpovězení otázky, zda bylo přijetí ZNÚ v českém právním prostředí nutným krokem splněn. Jelikož dle judikatury neměli poškození možnost požadovat odškodnění újmy na zdraví vzniklé povinným očkováním po státu dle ZOŠ, bylo třeba přijmout zákon nový nebo novelizovat některý ze zákonů existujících. K tomu, aby měli poškození možnost dle ZOŠ požadovat náhradu po státu by musela být změněna judikatura, a povinnému očkování by musel být přiznán charakter výkonu veřejné moci. Právní úpravu, která zde byla od účinnosti NOZ do účinnosti ZNÚ považuji za dlouhodobě neudržitelnou, jelikož nic nenasvědčovalo tomu, že se schylovalo k tomu, že by judikatura měla být změněna. Náhrada újmy způsobené povinným očkováním nebyla v českém právu vůbec v této etapě vůbec upravena. Nějaký způsob reformy právní úpravy v této oblasti byl dle mého názoru rozhodně nutný.

Co se týče otázky, zdali bude postavení poškozených, kterým byla způsobena újma povinným očkováním lepší podle ZNÚ nebo byla lepší v předešlých etapách, to je v etapě účinnosti OZ a v etapě od účinnosti NOZ do účinnosti ZNÚ, řekla bych, že její zodpovězení je komplikovanější. Záleží totiž na konkrétních okolnostech případu. Je třeba říci, že postavení poškozených dle ZNÚ bude určitě lepší než jejich postavení v etapě účinnosti NOZ, jelikož v této etapě jim právní úprava neumožňovala náhradu újmy na zdraví způsobené povinným očkováním vůbec. Oproti etapě za účinnosti OZ pak ZNÚ nabízí domněnku příčinné souvislosti mezi povinným očkováním a vznikem zdravotní komplikace, které Ministerstvo zdravotnictví určí ve vyhlášce a také možnost získat náhradu této újmy v neformálním řízení před Ministerstvem, a tedy předpokládám, že i dříve, než kdyby bylo přiznáváno v klasickém soudním řízení. Tyto dva aspekty považuji za zlepšení postavení poškozených. K otázce, zda bylo přijetí ZNÚ krokem vpřed zaujímám jednoznačný postoj, že ano, neboť je v souladu s názorem Ústavního soudu i Nejvyššího soudu a nabízí možnost spravedlivé náhrady zvláště závažné újmy na zdraví, kterou hradí ten, kdo povinnost ukládá, tedy stát.

Seznam použitých zdrojů

Komentáře

- ŠVESTKA, Jíří a kol. *Občanský zákoník I, II*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 2296 s.

Monografie

- BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Náhrada škody v občanském, obchodním, správním a pracovním právu*. Praha: Linde, 1995. 407 s.
- DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínské spory*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016. 262 s.
- HENDRYCH, Dušan, MIKULE, Vladimír, a kol. *Správní právo Obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H. BECK, 2012. 792 s.
- KAROLA, Petr. Problematika očkování ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora EU a Ústavního soudu ČR. In ČERVÍNEK, Zdeněk (ed). *Lidská práva v soudní praxi*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018, s. 139-161.
- MATES, Pavel, SEVERA, Jakub. *Odpovědnost státu za výkon veřejné moci*. Praha: Leges, 2014. 176 s.
- OWEN, David G a kol. *Philosophical foundations of tort law*. Oxford: Clarendon Press, 1997. 528 s.
- Sovová, Olga. *Zdravotnická praxe a právo*. Praha: Leges, 2011. 299 s.
- ŽDÁREK, Roman, TĚŠINOVÁ, Jolana a kol. *Medicínské právo*. Praha: C. H. Beck, 2019., 460 s.

Články z odborných periodik

- DOUBEK, Pavel. Soulad povinného očkování hexavakcínou s ústavním pořádkem ČR. *Právní rozhledy*, roč. 2015, č. 15-16, s. 541.
- DOLEŽAL, Jan, KOTULA, Tomáš. Mediace a další vybrané formy mimosoudního řešení sporů ve zdravotnictví, vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva. *Časopis lékařů českých*, roč. 2016, č. 4.
- Legs. Náhrada újmy za očkování. *Právní rozhledy*, roč. 2019, č. 1, č. 1, s. II.
- PAVELEK, Ondřej. Náhrada nemajetkové újmy při usmrcení. *Bulletin advokacie*, roč. 2017, č. 12, s. 31.
- PÍTROVÁ, Lenka. Několik poznámek k náhradě škody způsobené výkonem veřejné moci. *Právní rozhledy*, roč. 2017, č. 22, s. 788.
- POUPEROVÁ, Olga. Rozhodnutí správního orgánu a jeho platnost. *Správní právo*, roč. 2018, č. 8, s. 510
- Redakce. Vláda: Vláda schválila návrh zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, *Právní rozhledy*, roč. 2019, č. 8., s. II.
- SALAČ, Jaroslav. K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 11, č. 18, s. 680
- SOKOL, T. Lege artis, známý pojem neznámého obsahu. *Právní rádce*, roč. 2010, č. 4.
- ŠTEJTROVÁ, Kateřina. Pojem "lege artis" a trestní odpovědnost v medicíně. *Trestněprávní revue*, roč. 2013, č. 6, s. 135
- ŠUSTEK, Petr. Povinné očkování z pohledu soukromého práva: je někdo povinen nahradit případnou újmu na zdraví? *Jurisprudence*, roč. 2017, č. 3, s. 3.
- UŘIČAŘ, Miroslav. Je povinné očkování nezbytné? *Rodinné listy*, 2015, roč. ,č. 4, s. 14.

Legislativní akty:

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb. účinného ke

dni 1. ledna 2013

- Vyhláška č. 120/1976 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění zákona č. 65/2017 Sb.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 82/1998 Sb., zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů
- Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině
- Sdělení č. 97/2001 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Dodatkového protokolu k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí
- Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Pozměňovací návrh Niny Novákové a Jana Farského ze dne 30. března 2015 k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (sněmovní tisk 270/0).

- Zákon č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

- Nález Ústavního soudu ze dne 27. ledna 2015, sp. zn. Pl. ÚS 19/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 36/08
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2015, sp. zn. 25 Cdo 3953/2014
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. IV. ÚSS 642/05
- Usnesení Ústavního soudu ČSFR ze dne 9. června 1992, sp. zn. I. ÚS 191/92
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01
- Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 20.12. 1974, sp. zn. 1 cz 110/74, publikovaný pod č. 9/1997 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky sp. zn. 2 Cz28/1972 NS ČSR
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015, sp. zn. I.ÚS 1253/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2019, sp. zn. 25 Cdo 4210/2018

Internetové zdroje:

- BARTOŠEK, Pavel. Stát odškodnění újmy po očkování platit nebude. K vládě má doputovat návrh zákona [online]. Lidovky.cz, 6. února 2019 [cit. 28. července 2019]. Dostupné na:< https://www.lidovky.cz/domov/stat-odskodni-ujmy-po-ockovani-smrtne-k-vlade-ma-doputovat-novy-navrh-zakona.A190205_221356_ln_domov_ele>.
- ELIÁŠEK, Martin. Odpovědnost lékaře za očkování [online]. Pravniprostor.cz, 17. srpna 2015 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na:

- <<https://www.pravniprostor.cz/judikatura/rekodifikace/odpovednost-lekare-za-ockovani> >.
- CHLÍBEK, Roman. Každý rok zemře 49 tisíc novorozeňat na tetanus [online]. Vakcinace.eu, 4. ledna 2016 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na: <<https://www.vakcinace.eu/>>.
 - Liga lidských práv. Zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním byl schválen, ale ani těžká újma na zdraví nemusí být odškodněna [online]. lhp.cz, 5. března 2020 [cit. 7. září 2020]. Dostupné na: <<https://lhp.cz/blog/zakon-o-nahrade-ujmy-zpusobene-povinnym-ockovanim-byl-schvalen-ale-ani-tezka-ujma-na-zdravi-nemusi-byt-odskodnena/>>.
 - PUPPINCK, Grégor. *CAN ONE REFUSE COMPULSORY VACCINATION? THE EUROPEAN COURT WILL SOON DECIDE*. Eclj.org, 20. února 2018 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na: <<https://eclj.org/conscientious-objection/echr/refus-de-la-vaccination-obligatoire--la-cour-europenne-tranchera-bientt>>.
 - UŘIČAŘ, Miroslav. Povinné očkování: Dokud nemoci nezmizí... [online]. Ceskapozice.lidovky.cz, 15. dubna 2014 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na: <http://ceskapozice.lidovky.cz/tema/povinne-ockovani-dokud-nemoci-nezmizeji.A140328_141145_pozice_139605>.
 - UŘIČAŘ, Miroslav. Konflikt o povinné očkování novelou zákona nekončí [online]. Ceskapozice.lidovky.cz, 30. listopadu 2015 [cit. 19. července 2020]. Dostupné na: <https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/konflikt-o-povinne-ockovani-novelou-zakona-nekonci.A151127_140949_pozice-tema_lube>.
 - VAVREČKA, Jan. Lékař nemá dělat jen "píchací servis" na přání pacientů [online]. Vitalia.cz, 2. srpna 2013 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na: <<https://www.vitalia.cz/clanky/20-kauza-ockovani-odpovednost-lekaru/>>.
 - VLKOVÁ, Jana. Náhrada škody [online]. Epravo.cz, 18. září 2014 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-skody-95359.html>>.
 - PRYMULA, Roman. Odškodňování následků očkování v ČR [online]. Vakcinace.eu, [cit. 2.srpna2020]. Dostupné na: <https://www.vakcinace.eu/data//files/hradeckevakcinologickedny2018/prymular_odskodn_ovani_nasledku_ockovani_v_cr_zakon_o_odskodneni_ujmy_na_zdravi_zpusobene_ockovanim.pdf>.

Ostatní právní zdroje:

- Stanovisko Veřejné ochránkyně práv ze dne 19. srpna 2014, sp. zn. 19/2014/SZD/MP
- Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2002.
http://www.ochrance.cz/ [cit. 25. 1. 2015]. s. 133. Dostupné na: <
http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/S
ouhrnna_zprava_VOP_2002.pdf>
- Zdraví 2020. Ministerstvo zdravotnictví České republiky [online]. Praha 2: Ministerstvo
zdravotnictví, 2014 [cit. 2016-10-09]. Dostupné z:
<http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zdravi2020-narodni-strategie-ochrany-a-
podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html>.
- Rešerše analytického odboru Ústavního soudu A 27/2014/LD.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví.
Dostupné online na: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70652&pdf=1>
- Důvodová zpráva k návrhu zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním.
Dostupné online na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=160764>.

Abstrakt

Cílem této práce je posoudit, zdali bylo přijetí zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním nutné nebo zda bylo možné nahradit újmu způsobem jiným (již dle platného práva nebo přijetí nové právní úpravy jiné), k tomuto účelu je rozebírána právní úprava náhrady škody způsobené při výkonu veřejné moci a náhrady újmy na zdraví v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb dle občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb. a zákon č. 89/2012 Sb.). Dále má za cíl popsat, co je podstatou nového zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním a jaký je jeho přínos. Je zjištěno, že ačkoliv právní řád nabízí alternativy, které by bylo možné použít k náhradě újmy na zdraví způsobené povinným očkováním, judikatura tyto možnosti zásadně zúžila, a proto se jeví přijetí zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním spolu s alternativním řešením novelizace zákona o ochraně veřejného zdraví jako vhodné řešení. Přínos zákona je nezpochybnitelný, neb klade najisto, že v případě újmy na zdraví budou poškození odškodňováni státem, a to za užití právní domněnky, která stanoví, že je dána příčinná souvislost mezi povinným očkováním a vznikem újmy na zdraví, dojde-li ke konkrétní zdravotní komplikaci stanovené prováděcím předpisem a stane-li se tak v zákonem stanovené lhůtě od výkonu očkování. Práce přináší analýzu jednotlivých historických etap úpravy náhrady újmy na zdraví způsobené povinným očkováním a vypořádává se s charakterem výkonu povinného očkování s ohledem na to, jde-li o výkon veřejné moci nebo ne.

Klíčová slova

Povinné očkování, újma na zdraví, náhrada újmy, veřejná moc, nesprávný úřední postup, zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním

Abstract

The Master's theses deals with the question of health damages caused by compulsory vaccination and their compensation. It adresses the options for compensation that are available to the injured by the czech law system. It answers the question whether or not it was necessary to pass the new law on the compensation of the health damages caused by compulsory vaccination. There is an analysis of the norms that regulate compensation of health damages caused by compulsory vaccination (civil codes, the regulation of compensation of damages caused by unlawful exertion of public authority). Furthermore, it describes the new law on compensation of the health damages caused by compulsory vaccination and what the new law brings. Even though the legal code offers alternatives that could be used to get compansation of the health damages cause by the compulsory vaccination, the practice of the court has narrowed the options. That's why the new law had to be agreed upon.

Key Words

Compulsory Vaccination, Damages on Health, Compensation of Immaterial Damages, Unlawful Exertion of Public Authority, Public Authority, Czech Law on Compensation of Immaterial Damages caused by Compulsory Vaccination